

Pedersöre **info**

Nybyggare ger enkelheten
BRA BETYG

Uudet asukkaat
arvostavat helppoutta

Pedersöre i ett välfärdsområde

■ Sånär i början av året kan det vara motiverat med en kort tillbakablick på det år som gick. Då kan man också konstatera att innehållsmässigt förverkligades kommunens egen verksamhet och serviceproduktion med goda betyg, men rent ekonomiskt var 2019 ett besvärligt år för Pedersöre.

Betydande överskridning av budgeten främst inom social- och hälsovården och specialistvården förorsakade ett kännbart underskott för fjolåret och den ekonomiska utvecklingen och utsikterna framöver tvingade också fram en höjning av inkomstskatteprocenten i Pedersöre från och med 2020. En skattehöjning är inget som ska tillgripas lättvindigt, och inkomstskatteprocenten i Pedersöre har inte heller höjts sen 2013. Men läget nu gjorde åtgärden i det närmaste oundviklig, alternativet hade varit rätt stora ingrepp i servicestrukturerna och serviceproduktionen. Det är också värt att notera att trots höjningen så har Pedersöre i jämförelse bland de lägsta procentsatserna i landskapet Österbotten.

I och med ökade skatteintäkter för år 2020 och även ökade statsandelar, så budgeteras med ett överskott för innevarande år, men det är också nödvändigt att konstatera att marginalerna är små och ger inte mycket utrymme för oväntade utgifter. Därför är det också viktigt att långsiktigt jobba för en stabil och möjligast återhållsam ekonomisk politik i kommunen.

Efter att den förra regeringens stora social- och hälsovårdsreform kraschade på våren 2019 har kommunerna inom Vasa sjukvårdsdistrikt tillsammans jobbat med att ta fram en modell för ett gemensamt välfärdsområde som skulle producera integrerad social- och hälsovård samt specialistvård för hela sjukvårdsdistriktets område, alltså för hela landskapet Österbotten.

I december i fjol godkände kommunfullmäktige i Pedersöre ett nytt grundavtal för Österbottens välfärdsområde samt även en överflyttning av anordnar- och produktionsansvaret till välfärdsområdet. Motsvarande beslut togs också av de övriga kommunerna som samarbetar inom ramarna för Jakobstads social- och hälsovårdsverk. Det innebär att den verksamhet som i dag bedrivs av social- och hälsovårdsverket kan övergå till välfärdsområdet år 2022. Beredningen av verksamheten kommer att fortsätta under våren och slutligen klarnar bilden av vilka kommuner som går in med både social- och hälsovård samt specialistvård vid utgången av april. Förberedelsearbetet fortsätter sedan under innevarande år och hela 2021 tills verksamheten inom välfärdsområdet startar första januari 2022.

En av de många frågor som ventilerats under processen är huruvida en övergång till ett gemensamt välfärdsområde kommer att innebära några ekonomiska besparingar. Det är svårt att svara entydigt på den frågan, men utsikterna att man genom en integrerad verksamhet och effektivare styrning av verksamheten ska kunna bromsa kostnadsökningarna bedöms som goda. Det viktigaste i sammanhanget är trots allt att kunna erbjuda invånarna rätt sorts vård och omsorg vid rätt tidpunkt och på rätt avstånd på ett kostnadseffektivt sätt.

Pedersöre deltar aktivt i beredningsarbetet utgående från de synpunkter som kommunens beslutsfattare framfört i processen. Vikten av närservice, rätt dimensionerade servicenätverk, effektiv ägarstyrning och en administrativt lätt organisation.

Jag vill önska alla Pedersöre Infos läsare ett Gott nytt år och en god fortsättning på vintern!

STEFAN SVENFORS, *kommundirektör*

"I december i fjol godkände kommunfullmäktige i Pedersöre ett nytt grundavtal för Österbottens välfärdsområde samt även en överflyttning av anordnar- och produktionsansvaret till välfärdsområdet."

STEFAN SVENFORS

Pedersöreinfo

Utgivare: Pedersöre kommun, Skrufvilagatan 2, 68910 Bennäs • Tel. 785 0111 • Ansvarig utgivare: Stefan Svensfors • Redaktör: Malin Henricson
Översättning: Hanna Tienvieri • Layout: Studio PAP • Tryck: Forsberg 2019 • ISSN 2343-2241 (PRINT) • ISSN 2343-225X (ONLINE)

Pedersöre osana hyvinvointialuetta

■ Näin vuoden alussa voi olla motivoivaa luoda lyhyt katsaus menneeseen vuoteen. Silloin voidaan myös todeta, että kunnan oman toiminnan ja palvelutuotannon toteutus saa sisältönsä puolesta hyvän arvosanan, mutta taloudellisesti vuosi 2019 oli Pedersörelle vaikea.

Budjetin merkittävä ylittyminen pääasiassa sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä erikoissairaanhoidossa aiheutti huomattavan alijäämän edellisvuodelle, ja taloudellinen kehitys sekä tulevaisuudennäkymät pakottivat myös korottamaan Pedersören tuloveroprosenttia vuodesta 2020 alkaen. Veronkorotukseen ei ryhdytä kevyin perustein, ja Pedersören tuloveroprosenttia ei ole myöskään korotettu vuoden 2013 jälkeen. Mutta nykytilanne teki toimenpiteestä melkein väistämättömän. Vaihtoehtona olisi ollut melko mittava kajoaminen palvelurakenteisiin ja palvelutuotantoon. On myös syytä huomata, että korotuksesta huolimatta Pedersören tuloveroprosentti on yksi Pohjanmaan maakunnan alhaisimmista.

Kasvavien verotulojen ja myös kasvavien valtionosuuksien myötä vuoden 2020 talousarvio on ylijäämäinen. Mutta on myös tarpeen todeta, että liikkumavara on pieni eikä se anna paljon tilaa odottamattomille kuluille. Siksi on myös tärkeää työskennellä kunnassa pitkäjänteisesti vakaan ja mahdollisimman maltillisen talouspolitiikan eteen.

Sen jälkeen, kun edellisen hallituksen suuri sote-uudistus kaatui keväällä 2019, Vaasan sairaanhoitopiirin kunnat ovat työskennelleet yhdessä kehittääkseen mallin yhteiselle hyvinvointialueelle, joka tuottaisi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon palvelut integroidusti koko sairaanhoitopiirille eli koko Pohjanmaan maakunnalle.

Pedersören kunnanvaltuusto hyväksyi viime joulukuussa Pohjanmaan hyvinvointialueen uuden perussopimuksen sekä järjestämis- ja tuottamisvastuun siirtämisen hyvinvointialueelle. Vastaava päätös tehtiin myös muissa kunnissa, jotka tekevät yhteistyötä Pietarsaaren sosiaali- ja terveysviraston puitteissa. Tämä tarkoittaa, että nykyään sosiaali- ja terveysviraston toiminta voi siirtyä hyvinvointialueen vastuulle vuonna 2022. Toiminnan valmistelu jatkuu keväällä, ja huhtikuun lopussa selviää, mitkä kunnat siirtävät sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että erikoissairaanhoidon järjestämisvastuun hyvinvointialueelle. Valmistelutyö jatkuu kuluvan vuoden ja koko vuoden 2021 ajan, kunnes hyvinvointialueen toiminta käynnistyy 1. tammikuuta 2022.

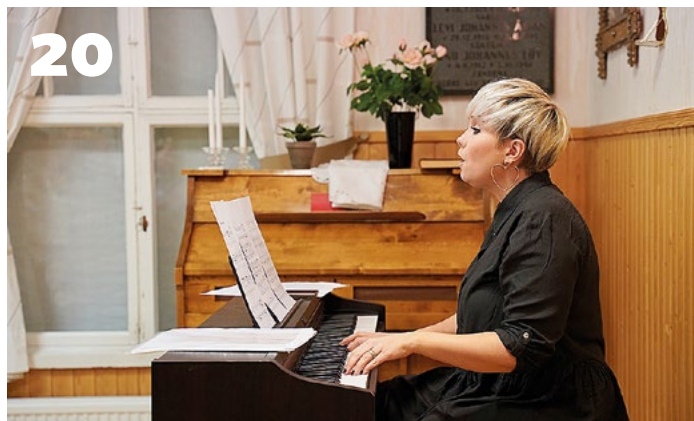
Yksi monista prosessin aikana pohdituista kysymyksistä on se, tarkoittaako siirtyminen yhteiseen hyvinvointialueeseen taloudellisia säästöjä. Kysymykseen on vaikea vastata yksiselitteisesti, mutta mahdollisuuksien arvioidaan olevan hyvät sille, että kustannusten kasvua voitaisiin hillitä integroidun toiminnan ja toiminnan tehokkaamman johtamisen avulla. Tärkeintä on kuitenkin voida tarjota asukkaille oikeanlaista hoitoa ja huolenpitoa oikeaan aikaan, sopivalla etäisyydellä ja kustannustehokkaalla tavalla.

Pedersöre osallistuu aktiivisesti valmistelutyöhön niiden näkökohtien pohjalta, joita kunnan päättäjät ovat prosessin aikana esittäneet. Painopiste on lähipalvelussa, oikein mitoitettussa palveluverkostossa, tehokkaassa omistajaohjauksessa ja hallinnollisesti kevyessä organisaatiossa.

Haluan toivottaa kaikille Pedersöre Infon lukijoille onnellista uutta vuotta ja hyvää talvenjatkoa!

STEFAN SVENFORS, kunnanjohtaja

Pedersöreinfo

MALIN HENRICSON

Bennäs välfärdsstation	4
Depocenter blir Ax	5
Nybyggare i Ytteresse	6
Pedersöre breddar sin strategi	8
Snöplogningen i kommunen	9
Kunnan lumenauraus	9
Just nu	10
Juuri nyt	11
Asukkaat arvostavat helppoutta	12
Pedersöre laajentaa strategiaansa	13
Pännäisten hyvinvointiasema	14
Depocenteristä tulee Ax	15
Rensa din dator	15
Pedersöre tar hand om bonden	16
Pedersöre välittää viljelijästä	16
Ympäristövaikutusten arvioiminen	17
Miljökonsekvensbedömningar	17
Elever sparar energi	18
Ny kör i Purmo	20
Emil snackar om respekt	21
Oppilaat säästävät energiaa	22
Nya namn i Ax	23
Uusia nimiä Axissa	23
Biblioteket och MI informerar	24
Uusi kuoro: Lostones	26
Kryset	27
Tough Love	28
Serie	28

PEDERSÖRE

All inredning var inte på plats ännu 7 januari, men personalen var redo och kunde ta emot klienterna. Stående från vänster Sara Sandvik, Carola Finnäs och Monica Björklund. Sittande Mikaela Kung och Heidi Nygård.

Bennäs välfärdsstation UTÖKAR SERVICEN

MALIN HENRICSON

Nya Bennäs välfärdsstation erbjuder Pedersöreborna sjukvårdsmottagning och rådgivning varje vardag. Möjligheten att ta laboratorieprov ska utökas och dessutom startar hälsorådgivning för vissa klientgrupper.

Den sjunde januari kunde rådgivningen och sjukvårdsmottagningen i Bennäs göra en nystart i nyrenoverade utrymmen – efter att ha varit utlokaliserade till Kållby i ett halvt år.

I samband med återflytten koncentrerar Social- och hälsovårdsverket flera funktioner under ett och samma tak och verksamheten byter namn, till Bennäs välfärdsstation.

Till de nya hyresgästerna hör hemvårdspersonalen i Bennäs och Purmo som har fått en gemensam bas, samt socialomsorgens personal, som flyttar från kommundagen in i välfärdsstationen. Munhälsovården fortsätter på samma plats som förr.

Pedersöreborna har nu alla möjligheter att ta del av vårdtjänster som erbjuds i en modern och funktionell välfärdsstation i hemkommunen, i antingen Bennäs eller Esse.

I korridoren finns ett skåp med rekvisita från förr.

– Pedersöres sjukvårdsmottagningar är i stort sett likvärdiga mottagningen i Jakobstad. Vi har också möjlighet att konsultera läkare vid hvc i Jakobstad, vilket är ett bra stöd för verksamheten, säger hälsovårdaren **Carola Finnäs** som ansvarar för sjukvårdsmottagningen i Bennäs.

Sjukvårdsmottagningen är öppen måndag-torsdag klockan 8–16 och fredagar klockan 8–15. Klienten beställer tid via telefonrådgivningens nummer, 06-786 1333. Hittills har man oftast kunnat erbjuda tid samma dag, eller nästa dag. Dessutom fortsätter sjukvårdsmottagningen i Purmo på torsdagar tills vidare.

Hälsovårdaren vid sjukvårdsmottagningen kan lägga om sår, ge vaccin, ta bort stygn, mäta blodtrycket, spola öronen och kolla hörseln. Hälsovårdaren kan även mäta hemoglobinvärdet, blodsockervärdet och CRP (snabbsänka) samt ta urinprov och svalgprov.

Efter årsskiftet betalar vuxna en avgift på 11,40 euro per gång för de tre första besöken vid sjukvårdsmottagningen. Vissa besök är fortsättningsvis gratis, till exempel vaccinationer som hör till det allmänna vaccinationsprogrammet, influensavaccin och hälsorådgivning för olika grupper.

Personalen i Pedersöre ingår också i poolen som svarar när man ringer till telefonrådgivningen.

– Det händer alltså att vi svarar här i Bennäs, eller i Esse, fastän man tror att man ringer till stan, säger Finnäs.

Välfärdsstationen är däremot ingen akut-mottagning, utan all verksamhet fungerar enligt tidsbeställning. Ansvariga hälsovårdaren **Yvonne Sundström** påpekar att det är möjligt och önskvärt att Pedersöreborna ber om en tid i Bennäs eller Esse när de ringer telefonrådgivningen. Annars kanske den som svarar i telefonen inte tänker på att fråga om önskemål.

– Det är ju bra om folk använder servicen när den finns, säger Sundström.

” Det här är en bra mottagning, vi finns i ett hus där det sker mycket annat. Det är också bra att apoteket finns på andra sidan korridoren.

– CAROLA FINNÄS

En labororieskötare från laboratoriet i Jakobstad kommer ut till Bennäs välfärdsstation och tar blodprov på onsdagar under jämna veckor klockan 8.00. Följande dag besöker labororieskötaren Purmo sjukvårdsmottagning. Hittills har servicen varit avsedd för Marevanpatienter som behöver regelbundna kontroller på grund av sin medicinerig. Nu blir det möjligt att ta andra blodprov med läkarremiss.

– Du måste kontakta vår avdelningssekreterare (06-7861690) på förhand så lägger hon in dig på listan. Då vet labororiesköterskan hurudana provrör hon ska ta med sig, säger Sundström.

Man anmäler sig till provtagningen senast vid lunchtid dagen innan labororiesköterskan kommer.

En annan nyhet är att pensionärer som varit borta från arbetslivet i fem år, ska erbjudas hälsoundersökningar.

– Vi ska också erbjuda förebyggande hembesök till 80-åringar, säger Finnäs.

Tidpunkten för när den här servicen kommer i gång klarnar senare.

Social- och hälsovårdsverket planerar också att utöka servicen i Pedersöre med allmänläkarmottagning en eftermiddag i veckan i välfärdsstationerna. Tidtabellen är oklar på grund av att flera utexaminerade läkare har varit tvungna att vänta på sin legitimation från Valvira.

– Så länge de här läkarna har väntat på sina rättigheter från Valvira har nästan alla hälsokontroller bland skolelever i regionen pausat i två månader. Eftersom elevgranskningarna är lagstadgade måste vi börja med att reda upp i den ändan först, förklarar Social- och hälsovårdsverkets tf direktör **Pia-Maria Sjöström**.

När det gäller rådgivningsverksamheten fortsätter mödra-, barn- och preventivrådgivningen som förr. Två hälsovårdare sköter barnrådgivningen och en hälsovårdare tar hand om mödra- och preventivrådgivningen. Rådgivningsläkaren är på plats en gång i veckan.

Familjeterapeuten kan också komma till Bennäs vid behov.

Utdelningen av vårdmaterial sker på tisdagar klockan 10–11 och torsdagar klockan 15–16.

– Passar inte tiderna borde man ringa till avdelningssekreteraren och komma överens om en annan tid, säger Finnäs.

Personalen tycker att det är roligt att vara tillbaka i Bennäs.

– Det här är en bra mottagning, vi finns i ett hus där det sker mycket annat. Det är också bra att apoteket finns på andra sidan korridoren, säger Finnäs.

TEXT OCH FOTO: MALIN HENRICSON

Den här fastigheten heter numera Ax och inhyser bland annat kommunens kulturhus och Bennäs välfärdsstation.

DEPOCENTER BLIR AX

Namnet Depocenter har hängt med länge i folkmun. Efter den nyss avslutade renoveringen får hela fastigheten, där Bennäs välfärdsstation finns, ett nytt officiellt namn. Det blir kort och gott Ax, med inspiration från Kulturhuset Ax.

SERVICEN I AX

BENNÄS VÄLFÄRDSSTATION

- Mödra-, barn- och preventivrådgivning, sjukvårdsmottagning, hemvårdpersonalens bas, socialomsorg och munhälsövård.
- Pedersöreborna har möjlighet att välja att använda sig av Bennäs eller Esse välfärdsstationer. Av tradition hör byarna Sandsund, Sundby, Karby, Bennäs, Forsby, Purmo, Lövä, Östensö och halva Katternö till Bennäs upptagningsområde – men alla kommuninvånare kan välja vilken mottagning de önskar gå till.
- Munhälsövärdar tar främst hand om barns och ungdomars tandhälsa och tandregleringar, men det finns också en del akuttider för vuxna. Kallelse till munhygienist går ut när barnet är 2 och 4 år samt på årskurs 1. Kallelse till tandläkare skickas ut när barnet är 6 år och i årskurs 3, 7 och 9. På grund av tandläkarbrist kommer intervallerna eventuellt att justeras under 2020.

PIHLAJALINNA

- Sköter Pedersöre kommuns arbetsplatshälsövård.

BENNÄS APOTEK (OLO-KEDJAN)

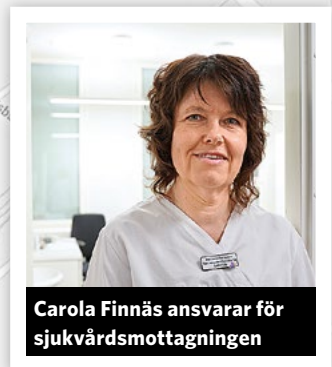
- Erbjuder kunder möjlighet att kontakta läkare vid Terveystalo på distans. I apoteket finns ett ljudisolerat rum utrustat med dator för den här tjänsten. Det är också möjligt att chatta med sjukskötare eller läkare vid Terveystalo.
- Fungerar som postombud.

KULTURHUSET AX

- Pedersöre huvudbibliotek inklusive idrottsbiblioteket.
- Medborgarinstitutets kansli.
- Pedersöres kultur-, idrotts- och ungdomsverksamhet samt projekt.
- Galleri Bruno, med månatliga utställningar och läsesal.

TVÅ SYSTRARS SÖTA

- Lunchservering på vardagar.
- Bageri och bageributik.

Carola Finnäs ansvarar för sjukvårdsmottagningen

Munhälsövärdar

Två systrars söta

De vuxna bakom är från vänster Johannes Granholm, Sara Värnström-Granholm, Emilia Eklund-Snellman, Jessica och Markus Värnström, Lennart och Jessica Granholm, Ulrica Tupeli, Isak Eklund, Sandra och Tony Häggman, Anders Häggman, Frank Sundqvist, Katarina Sundqvist och Viktoria Granholm. Barnen är från vänster Abbe, Alice, Eric, William, Aron och Lilya.

Nybyggare ger enkelheten BRA BETYG

Närheten till skolan, lugnet och färdigt utbyggd kommunal teknik är faktorer som bidrog till att det här gänget har valt att bygga på de senast öppnade tomterna på området Storklubb i Ytteresse.

TEXT & FOTO: MALIN HENRICSON

Goda grannar, nära till barnens skola och färdigt utbyggd kommunal teknik. Nybyggarna på Kärrstigen och Idrottstigen i Ytteresse gillar enkelheten med att bygga på ett kommunalt bostadsområde.

De två senaste åren har det pågått en lokal byggboom på Kärrstigen och Idrottstigen i Ytteresse. De första tomterna blev tillgängliga våren 2018 och initialt var efterfrågan så stor att det krävdes lottdragning när tekniska nämnden fördelade tomter mellan hugade byggare.

Knappt två år senare kantas Kärrstigen av färdigställda parhus och egnahem. Dessutom pågår två husbyggen i början av vägen, medan ett parhus och ett egnahem växer fram på Idrottstigen, som öppnades våren 2019.

När de relativt nya och blivande grannarna samlas på Kärrstigen vittnar mängden barn, på cykel och i barnvagn, om att kategorin unga

barnfamiljer är välrepresenterad i grannskapet. Enligt en snabb sammanräkning borde det bo 15 barn under elva år på området.

– Med tanke på barnen är det nära till kompisarna, säger **Ulrica Tupeli**, som tillsammans med maken **Kim** är mitt uppe i sitt husbygge.

Paret har tidigare byggt och bott i ett parhus i Sandsund. Men Ulrica ville hem till Esse, så de sålde parhuset och bor under byggtiden på hyra i Esse.

– Vi såg också på andra tomter och på äldre hus att renovera. Vi konstaterade att det är bra här, säger Kim Tupeli.

Sandra och Tony Häggman – som var de första att flytta in på Kärrstigen i januari 2019 – resonerar på samma sätt. De bodde tidigare i ett parhus cirka 200 meter från Kärrstigen. De trivdes bra, men behövde mer utrymme och började söka alternativ.

– När kommunen gav ut tomterna här passade vi på, berättar paret.

Kärrstigen
Suoniitynpolku

DESIGN TALO
KOTI. INTOMIMOLLA.
1629

Markus och Jessica Värnström aspirerade på två olika tomter och hade tur i lottdragningen. De fick den tomt som de helst ville ha. De tycker det är smidigt att bygga på ett kommunalt bostadsområde.

– Det är enkelt. Allt är färdigt, gatlamppor, vägar och anslutningar, säger **Markus Värnström**.

För **Katarina** och **John Sundqvist** var ett hem på ett byggplanerat område det självklara valet. De har tidigare bott i ett egnahemshus i närheten, men i takt med att barnen flyttade ut, sökte de ett mindre och enklare boende. De bor nu i ett av parhusen.

– Jag har bott på byggplanerat område i 20 år. Det finns bara fördelar, inga nackdelar att bo så. Det skulle i så fall vara om du ska ha ett stall med djur. Det ska inte vi, säger Katarina.

Delar av familjen kommer fortfarande att vara samlad på nästan samma adress. Ett stenkast från parhuset bygger nämligen sonen **Frank Sundqvist**

MALIN HENRICSON

Isak Eklund och Anders Häggman tar en kaffepaus på altanen framför parhuset som de bygger.

Markus Värnström (till vänster) tycker det är enkelt att bygga på kommunalt bostadsområde, där vägar och annan kommunal teknik är utbyggd. Bredvid honom står Jessica Värnström samt Sandra och Tony Häggman.

ett nytt hus till sin familj.

Anders Häggman och **Isak Eklund** bygger tillsammans ett parhus på Idrottstigen. De siktar på att flytta in i varsin lägenhet en bit in på år 2020. De är mycket nöjda med tomten och tycker att platsens potential växer i takt med att bygget fortskrider.

- Vi har ett grönområde nästan varvet runt, så det blir inga andra grannar än de till vänster, säger Häggman.

Duon har byggt rejäla altaner framför parhuset. Där kan de redan under byggtiden blicka ut över vidderna på sina kaffepauser.

Eklund och Häggman sökte också tomt på den privata marknaden, utan att få napp. När de hörde att tomterna på Idrottstigen skulle bli tillgängliga lade de in en ansökan så fort det blev möjligt.

Grävskopan började gräva i maj i fjol. Häggman tycker samarbetet med kommunen löpt smidigt.

- Det tog bara en vecka att få bygglov sedan vi lämnat in ansökan, säger han.

De blivande grannarna är idel gamla bekanta.

- Det är trevligt med känt folk, säger Anders

Ulrica Tupeli ville hem till Esse. Nu bygger familjen hus på Kärrstigen.

Häggman.

Johannes Granholm och **Sara Värnström-Granholm** och deras tre barn flyttade till Kärrstigen i höstas. Sara nämner närheten till skolan

är ett klart plus, med tanke på barnen. Hon gillar också att förskola och dagis är koncentrerade till skolområdet.

- Men det skulle inte vara så dumt med cykelväg ända fram till skolan, säger hon och får medhåll från grannarna.

En kvarterslekpark finns också på önskelistan. I övrigt är invånarna nöjda med utbudet av service. Skola, förskola och dagis, liksom pizzeria och välfärdsstation finns mitt i byn.

- Det är bara matbutiken som saknas, säger Markus Värnström.

Det finns både släktskap och tidigare vänskapsband mellan husen, men också nya bekantskaper uppstår när nytt folk flyttar in. Det finns en del funderingar om gemensamma aktiviteter.

- Vi talade om en grillkväll, så kanske den blir av nästa sommar, säger Jessica Värnström.

Markus Värnström välkomnar hugade byggar till de tomter som ännu är obebyggda.

- Vi ryms nog fler hit, så vi inte hinner vänja oss vid att tomterna ska vara tomma, säger han.

Den strategiska generalplanen har fungerat som ett styrdokument och en riktningvisare för förtroendevalda beslutsfattare och tjänstemän.

PEDERSÖRE breddar sin strategi

När kommunfullmäktige i Pedersöre år 2014 godkände Strategisk generalplan 2030 för Pedersöre kommun, väckte dokumentet en del uppmärksamhet också utanför kommunen.

Det var inte helt vanligt att kommuner gjorde upp strategiska generalplaner utan rättsverkningar, som sammanstälts som ett utvecklingsbetonat styrdokument som också fungerade som en sorts överenskommelse mellan förtroendevalda, tjänstemän och kommuninvånare för hur, och i vilken riktning man ville utveckla kommunens verksamhet.

Vi byggde upp ett styrdokument för verksamheten där utgångspunkten dels var en sorts inventering och kartläggning av nuläget, och dels en vision om vartåt och på vilket sätt utvecklingen skulle drivas framåt. I och med att strategiarbetet genomfördes på ett sådant sätt att tjänstemän, förtroendevalda och även kommuninvånarna engagerades i arbetet, i form av temagrupper och invånarträffar, så skapades också en känsla av brett samförstånd kring dokumentet. Den strategiska generalplanen fick faktiskt en funktion som ett styrdokument. Inte nödvändigtvis i detalj, men nog i hög grad när det gällde de stora riktlinjerna. Tanken som pre-

Strategiarbetet ger möjlighet att sätta ett helikopterperspektiv på delarna och helheten i kommunen.

senterades i den strategiska generalplanen om serviceområden har spelat roll för det politiska beslutsfattandet och exempelvis förverkligandet av två välfärdsområden i kommunen fick sin början i den strategiska generalplanen.

Ser man till de allmänna målsättningarna som då slogs fast så är i princip alla hållbara och aktuella också i dag. De har även förverkligats i stor utsträckning. Exempelvis fastslogs målsättningen att självförsörjningsgraden på arbetsplatser ska höjas, det har också skett till och med snabbare än väntat eftersom Pedersöre gått från en självförsörjningsgrad på arbetsplatser från drygt 70 procent år 2014 till närmare

90 procent år 2019. Strategiska generalplanens målsättningar framhåller även att kommunen är öppen för olika former av energiproduktion så som biogas och vindkraft. I dag planerar kommunens dotterbolag i samarbete med näringslivet i kommunen att förverkliga ett betydande biogasprojekt. Och under det senaste året har vindkraftsbolag och projektörer visat stort intresset för olika vindkraftsprojekt i kommunen. Pedersöre har inlett planläggningsprocessen för att undersöka möjligheterna att etablera en vindkraftspark mellan Lappfors och Purmo.

Listan kan göras lång men den huvudsakliga poängen är att den strategiska generalplanen,

precis som avsett, har fungerat som ett styrdokument, och som en riktningvisare för förtroendevalda beslutsfattare och tjänstemän. I och med att det fanns en stor enighet kring innehållet i planen så har den också fått en tyngd som ett dokument som man hänvisar till i olika sammanhang. Den strategiska generalplanen har fungerat, kort sagt.

När planen godkändes fastslog fullmäktige även att den bör granskas vart fjärde år då en ny fullmäktigeperiod börjar för att förankra målsättningarna hos beslutsfattarna. Vidare konstaterades att man i granskningen ska utvärdera planens och strategiernas aktualitet och utarbeta nya linjedragningar och strategier. Den strategiska generalplanen ska alltså uppdateras och revideras under varje fullmäktigeperiod.

Den gällande planen fokuserar rätt långt på en kartläggning av existerande funktioner och har i huvudsak uppgjorts ur ett markanvändningsperspektiv. I och med att lagstiftningen ändrat sedan planen godkändes så finns det ett behov av att både revidera och bredda innehållet i den kommande strategiska generalplanen.

Revideringsarbetet inleddes hösten 2018 och pågår kontinuerligt. Målsättningen är att sittande fullmäktige ska kunna godkänna en kommunstrategi hösten 2020. I arbetet med kommunstrategin bör kommunen beakta, livsmiljö och livskraft, främjandet av välfärden, hur man ordnar produkter och tjänster, målen för tjänsterna, ägarpolitiken, personalpolitiken samt kommuninvånarnas möjligheter att delta och påverka.

I revideringsarbetet kommer kommunens övergripande strategiska målsättningar om:

- » Högklassig basservice
- » Ett näringsliv i tillväxt
- » Befolkningsstillväxt
- » Livskraftiga boendemiljöer

att ligga till grund för innehållet. Utgångspunkten blir att sätta innehåll på de fyra temaområdena och hitta strategiska verktyg för hur kommunen i sin verksamhet ska arbeta mot målsättningarna. Det behövs en vägkarta och utstakade delmål för att nå målen.

Strategiarbetet kommer också att innebära mera fokusering på värderingar i form av välfärd och välmående. Vi behöver fokusera mera på invånarnas trivsel och vardag, vid sidan av den normala och kontinuerliga serviceproduktionen. Välmående invånare i en bra och välkött kommun är den bästa garanten för både tillväxt och befolkningsökning.

Arbetsprocessen med att revidera den strategiska generalplanen till en bredare kommunstrategi är minst lika viktig, om inte viktigare än, det formella godkännandet i fullmäktige i sinom tid.

Konceptet att brett involvera förtroendevalda, tjänstemän och invånare i arbetet har visat sig fungera. Arbetet innebär möjligheter att påverka och forma utvecklingen och målsättningen är en samsyn om att göra en bra kommun ännu bättre.

TEXT: STEFAN SVENFORS, KOMMUNDIREKTÖR

Snöplogningen i kommunen Kunnan lumenauraus

■ Kommunen är skyldig att ploga gator och cykelvägar på detaljplaneområden. All övrig snöplogning gör kommunen frivilligt. Däremot har kommunen skrivit ett underhållsavtal med de flesta väglag som betjänar fast bosättning i kommunen. De här vägarna plogar vi gratis. Utöver det här plogar kommunen vägar över 50 meter till privatbostäder, mot ersättning.

Kommunen plogar också på uppdrag av socialsektorn, genom att ploga gårdsplaner åt äldre invånare som socialen har beviljat plogning åt. Det förutsätter att samma fordon som plogar vägarna kan ploga gårdsplanerna.

Den frivilliga plogningen ställer vissa krav på väglag och privatpersoner som vill ha hjälp med snöplogningen.

- Vid vägen får det inte finnas hinder som skadar plogningsredskapen eller trädkvistar som kan skada plogningsfordonets speglar och rutor.
- Vägen ska vara kantmarkerad.
- Om det inte är en genomfartsväg ska det finnas en tillräckligt stor svängplan vid vägens ände, så snöplogen har rum att svänga.

Snöplogningsentreprenören har rätt att lämna vägen oplogad om de här kraven inte uppfylls. Kommunen är inte skyldig att hålla vägarna framkomliga i alla väder och är inte heller ansvarig för de eventuella skador som kan uppkomma på grund av att vägen är oplogad.

Väglag och privatpersoner kan hjälpa till med snöröjningen om det uppstår svåra situationer i samband med extrema väderförhållanden.

Snöplogningen sköts av 16 entreprenörer som kommunen har avtal med.

Snögränsen för plogning på vanliga vägar är fem-sju centimeter. På cykelvägar går gränsen vid cirka tre centimeter.

Det kostar 10 000 euro per gång att ploga alla kommunens vägar.

■ Kunta on velvollinen auroamaan asemakaava-alueiden kadut ja kevytliikenneväylät. Kaikki muu lumenauraus on kunnalle vapaaehtoista toimintaa. Kunta on kuitenkin laatinut kunnossapitosopimukset useimpien sellaisten tiekuntien kanssa, jotka palvelevat pysyvää asutusta. Nämä tiet kunta auraa ilmaiseksi. Lisäksi kunta auraa korvausta vastaan yli 50 metrin pituisia taloteitä.

Kunta tekee myös aurastöitä sosiaalitoimelle mm. hoitamalla pihojen ja pihateiden aurauksen vanhuksille, joille sosiaalivirasto on myöntänyt aurasapua. Edellytyksenä on, että auraus voidaan tehdä samalla kalustolla, jolla aurataan muut tiet.

Tiekunnilta ja yksityishenkilöiltä vaaditaan tiettyjen ehtojen täyttämistä ennen aurasta.

- Tienvarsilla ei saa olla aurasalustoa vahingoittavia esteitä eikä myöskään puunoksia, jotka saattavat vahingoittaa aurasajoneuvon peilejä ja ikkunoita.
- Tie on merkittävä auraskepeillä.
- Jollei kyseessä ole läpikulkutie, on tien päässä oltava riittävästi kääntötilaa, jotta aurasajoneuvo pääsee kääntymään.

Aurasurakoitsijalla on oikeus jättää tie auroamatta, jollei yllä mainittuja ehtoja ole täytetty. Kunnalla ei ole velvollisuutta pitää teitä kulkukelpoisina kaikissa olosuhteissa, eikä kunta ole myöskään vastuussa mahdollisista vahingoista, jotka syntyvät sen johdosta, ettei tietä ole aurattu.

Tiekunnat ja yksityishenkilöt saavat mielellään auttaa lumitöissä, jos syntyy vaikeita tilanteita esim. poikkeuksellisten sääolojen takia. Lumenauraus hoidetaan 16 aurasurakoitsijalla, joiden kanssa kunnalla on sopimus. Urakoitsijat lähtevät liikkeelle, kun irtolunta on n. 5-7 cm. Kevytliikenneväylillä raja on noin 3 cm.

Kunnallisten tieverkoston auroaminen maksaa 10 000 euroa per kerta.

JUST NU

Föräldrar byggde rink i Purmo

■ Efter flera års paus finns det en ishockeyrink vid Purmo skola i Lillby igen.

Eller egentligen är det en allaktivitetsrink, som också kan användas under sommarhalvåret för andra sporter än ishockey och skrinning.

Det är aktiva föräldrar inom Hem- och skolföreningen som både har samlat pengar, gjort grundarbetet och monterat rinken på talko. Skolans rektor **Glenn Sundstedt** är mycket glad över föräldrarnas engagemang.

– Hem- och skolföreningen har gjort ett bra jobb, vi är otroligt nöjda. Vissa föräldrar har jobbat mycket för det här, säger han.

Marina Sundqvist, tidigare ordförande och numera styrelsemedlem i hem- och skolföreningen, berättar att finansieringen kommer från flera olika håll. Rinken kostade ungefär 19 000 euro.

– Det största bidraget fick vi från Folkhälsan i Purmo. Vi har också samlat pengar via lotterier och kaffeförsäljning. Lokala företag har också stött oss, säger Sundqvist.

Också kommunen har bidragit med pengar och en del material.

Föreningen hade tänkt förverkliga rinkprojektet redan inför förra vintern, men blev försenad på grund att det krävdes bygglov. Föräldrarna utförde största delen av det praktiska arbetet på några dagar i höstas.

– När vi väl var i gång, gick det undan, säger Sundqvist.

På sikt planerar föreningen att grusgrunden ska asfalteras eller få någon annan typ av beläggning.

– Det blir förhoppningsvis av i sommar. Vi måste hitta pengar till det också, säger Sundqvist. ▶

Barnvänligheten sätts i fokus

■ Finlands Unicef välkomnar Pedersöre kommun med i sin modell för en barnvänlig kommun. Pedersöre inleder samarbetet med Unicef hösten 2020.

Modellen är ett verktyg som hjälper kommunerna att beakta barnen i sina beslut. Den baserar sig på FN:s konvention om barnens rättigheter och Unicefs internationella *Child Friendly Cities*-modell. De kommuner som är med förbinder sig att jobba långsiktigt för barnens bästa.

Catarina Herrmans, chef för småbarnspedagogiken i Pedersöre, poängterar att det inte är en pr-grej med sikte på att Pedersöre får en fin stämpel.

– Vi arbetar redan för barnens bästa, men nu handlar det om att börja jobba enligt ett nytt tankesätt i kommunen som helhet, inom alla sektorer, säger Herrmans.

Det innebär bland annat att barnens och ungdomarnas kunskap om sin egen vardag ska påverka kommunens beslut och hur kommunen utvecklar sin verksamhet. Kommunen ska göra en barnkon-

sekvensanalys innan man fattar beslut i ärenden som berör barn. Budgeten ska återspegla barnens rätt till en adekvat andel av samhällets resurser.

Kommuner som har anslutit sig till modellen kan bli få Unicefs Barnvänlig kommun-utmärkelse efter två års utvecklingsarbete. ▶

Ny dagisavdelning heter Mattisborgen

■ För att ha möjlighet att erbjuda fler platser inom småbarnspedagogiken öppnade Pedersöre en helt ny dagisavdelning i Sandsund i oktober. Efterfrågan på dagisplatser har varit speciellt stor på området Purmo-Bennäs-Sandsund.

Paviljongen, som fått namnet Mattisborgen, har plats för 24 barn i åldern 1–5 år. Tanken är att barn från hela kommunen ska kunna erbjudas plats där. Det gäller i första hand de barn vars föräldrar har en arbetsresa in till Jakobstad. Det uppger **Catarina Herrmans**, som är chef för småbarnspedagogiken i Pedersöre.

– Vi fick fina utrymmen som håller hög standard. Mattisborgen är inredd med moderna lärmiljöer och mjukhet, det är många kuddar. Jag är personligen mycket nöjd, säger Herrmans.

Paviljongen delar gårdsplan och har ett nära samarbete med daghemmet Hoppetossan.

Mattisborgen är i detta skede

en tillfällig lösning. Kommunen har hyrt paviljongen för tre år.

– Under 2020 ska vi fundera på en permanent lösning, säger Herrmans. ▶

Generator tryggar el i Purmohemmet

■ Kommunen har köpt en permanent generator till Purmohemmet. Efter installationen är alla tre äldreboenden i Pedersöre – Esselunden, Pedersheim och Purmohemmet – utrustade med en generator som garanterar att fastigheten har elaktland fem sökande.

En permanent generator är en trygghet för dem som bor och jobbar i fastigheten. Det underlättar också för fastighetssköterna, som inte längre måste köra en flyttbar generator till Purmo när det blir elavbrott.

– Det tar alltid lite tid innan fastighetsskötaren har transporterat generatoren till Purmo och kopplat in den. Den stationära generatoren kopplar på strömmen direkt, säger **Fredrik Djupsjöbacka**, Pedersöres projektingenjör.

Generatoren kommer också att driva den närliggande fliscentralen vid elavbrott. Den har dessutom kapacitet att betjäna även Purmo skola, men i nuläget är det inte aktuellt.

Förutom de tre fasta generatorerna äger kommunen två flyttbara generatorer. Den ena är i praktiken reserverad för att förse kommungården med elektricitet. ▶

JUURI NYT

Vanhemmat rakensivat kaukalon Purmolle

■ Purmon koululla Lillbyssä on taan monen vuoden tauon jälkeen jääkiekkokaukalo.

Tai oikeastaan se on monikäyttö-kaukalo, jota voidaan käyttää myös kesäkaudella muihin lajeihin kuin jääkiekkoon ja luisteluun.

Koti- ja koulu yhdistyksen aktiiviset vanhemmat ovat keränneet rahaa, tehneet pohjatyön ja asentaneet kaukalon talkootyönä. Koulun rehtori **Glenn Sundstedt** on erittäin iloinen vanhempien osallistumisesta.

- Koti- ja koulu yhdistys on tehnyt hienoa työtä, olemme erittäin tyytyväisiä. Tietyt vanhemmat ovat tehneet paljon töitä tämän eteen, hän sanoo.

Koti- ja koulu yhdistyksen entinen puheenjohtaja ja nykyinen hallituksen jäsen **Marina Sundqvist** kertoo, että rahoitusta saatiin useilta eri tahoilta. Kaukalo maksoi noin 19 000 euroa.

- Suurimman avustuksen saimme Purmon Folkhälsaniilta. Olemme keränneet rahaa myös arpajaisten ja kakkumyyjäisten avulla. Paikalliset yritykset ovat myös tukeneet meitä, Sundqvist sanoo.

Myös kunta on avustanut rahalla ja materiaaleilla.

Yhdistys oli ajatellut toteuttaa kaukalohankkeen jo ennen edellistalvea, mutta se viivästyi puuttuvan rakennusluvan vuoksi. Vanhemmat

suorittivat suurimman osan käytännön töistä syksyllä muutamassa päivässä.

- Kun pääsimme vauhtiin, kaikki sujui nopeasti, Sundqvist sanoo.

Yhdistyksen pitkän tähtäimen suunnitelmana on asfaltoida sorapohja tai tehdä siihen jonkinlainen päällyste.

- Se toteutuu toivottavasti kesällä. Meidän on löydettävä myös siihen rahat, Sundqvist sanoo. ▶

Generaattori turvaa sähkönsaannin

■ Kunta on ostanut kiinteän generaattorin Purmohemmetiin. Asennuksen jälkeen Pedersören kaikissa kolmessa vanhainkodissa Esselundenissa, Pedersheimissä ja Purmohemmetissä on generaattori, joka tuottaa kiinteistöön sähköä sähkökatkon aikana.

Kiinteä generaattori tuo turvaa heille, jotka asuvat ja työskentelevät kiinteistössä. Se helpottaa myös kiinteistöhoitajien työtä, sillä heidän ei enää tarvitse tuoda siirrettävää generaattoria Purmolle sähkökatkon vuoksi.

- Generaattorin tuominen Purmolle ja kytkeminen kesti aina jonkin aikaa. Kiinteä generaattori kytkee virran päälle heti, Pedersören kunnan projekti-insinööri **Fredrik Djupsjöbacka** sanoo.

Generaattori pitää sähkökatkon aikana myös lähellä sijaitsevan lämpökeskuksen käynnissä. Sen kapa-

siteetti riittää tuottamaan sähköä myös Purmon koululle, mutta nykytilanteessa se ei ole tarpeen.

Kolmen kiinteän generaattorin lisäksi kunta omistaa kaksi siirrettävää generaattoria. Yksi niistä on käytännössä varattu tuottamaan sähköä kunnantalolle. ▶

Lapsiystävällisyyden panostetaan

■ Pedersören kunta on valittu Suomen Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malliin. Pedersören ja Unicefin välinen yhteistyö käynnistyy syksyllä 2020.

Malli auttaa kuntia edistämään lapsen oikeuksien toteutumista. Se perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja Unicefin kansainväliseen *Child Friendly Cities* -malliin. Mukana olevat kunnat sitoutuvat pitkäjänteiseen kehittämistyöhön lasten parhaaksi.

Catarina Herrmans, varhaiskasvatuksen johtaja, korostaa, ettei Pedersören tavoitteena on saada hienoa leimaa.

- Teemme jo paljon työtä lasten hyväksi. Kyse on nyt uuden toimintatavan toteuttamisesta koko kunnan toiminnassa, kaikki toimialat mukaan lukien, Herrmans sanoo.

Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että lasten ja nuorten tietämys omasta arjestaan vaikuttaa kunnan päätöksentekoon ja palvelujen kehittämiseen. Kunta tekee lapsivai- kutusten arviointia lapsia koske-

vista päätöksistä, ja lasten oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista näkyy kunnan talousarviossa. Malliin lähteneet kunnat voivat saada Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen kahden vuoden kehittämistyön jälkeen. ▶

Mattisborgen - uusi päiväkotiosasto

■ Pedersöre avasi lokakuussa Sandsundissa täysin uuden päiväkotiosaston voidakseen tarjota lisää varhaiskasvatuspaikkoja. Päiväkotipaikkojen kysyntä on ollut erityisen suurta Purmo-Pännäinen-Sandsund-alueella.

Mattisborgen-nimisessä lisärakennuksessa on 24 paikkaa 1-5-vuotiaille lapsille. Tarkoituksena on, että koko kunnan lapsille voidaan tarjota sieltä paikka. Tämä koskee ensisijaisesti lapsia, joiden vanhemmat kulkevat töissä Pietarsaareissa. Näin kertoo Pedersören varhaiskasvatusjohtaja **Catarina Herrmans**.

- Saimme hienot, korkeatasoiset tilat. Mattisborgenin sisustukseen kuuluvat nykyaikaiset oppimisympäristöt ja pehmeys. Tyyntyä on paljon. Olen henkilökohtaisesti erittäin tyytyväinen, Herrmans sanoo.

Lisärakennus jakaa pihan päiväkotijonon Hoppetossanin kanssa. Ne tekevät myös läheistä yhteistyötä.

Mattisborgen on tässä vaiheessa tilapäinen ratkaisu. Kunta on vuokrannut lisärakennuksen kolmeksi vuodeksi.

- Vuonna 2020 pohdimme pysyvää ratkaisua, Herrmans sanoo. ▶

Kaikki Suoniitynpolun ja Urheilupolun uudet asukkaat eivät ole kuvassa, vaikka heitä onkin koko tien leveydeltä.

Uudet asukkaat arvostavat HELPPOUTTA

Hyvät naapurit, lähellä sijaitsevat koulut ja valmiiksi rakennettu kunnallistekniikka. Ala-Ähtävän Suoniitynpolun ja Urheilupolun uudet asukkaat pitävät helppoudesta, jota kunnalliselle asuinalueelle rakentaminen tarjoaa.

Ala-Ähtävän Suoniitynpolulla ja Urheilupolulla on kahden viime vuoden aikana ollut käynnissä paikallinen rakennusbuumi. Ensimmäiset tontit tulivat tarjolle keväällä 2018, ja kysyntä oli aluksi niin suurta, että teknisen lautakunnan oli arvottava tontit kiinnostuneiden rakentajien kesken.

Vajaat kaksi vuotta myöhemmin Suoniitynpolkua ympäröivät valmiit pari- ja omakotitalot. Tien alkupäähän on lisäksi rakenteilla kaksi taloa, kun taas keväällä 2019 avatulle Urheilupolulle on kohoamassa yksi paritalo ja yksi omakotitalo.

Kun suhteellisen uudet ja tulevat naapurit koontuvat Suoniitynpolulle, pyörillä liikkuvien ja lastenvaunuissa istuvien lasten määrä osoittaa, että nuoret lapsiperheet ovat hyvin edustettuina naapurustossa. Nopeasti laskettuna alueella asuu 15 alle 11-vuotiasta lasta.

– Lapsia ajatellen kaverit ovat lähellä, **Ulrica Tupeli** sanoo. Hänen ja aviomiehensä **Kimin** talon rakentaminen on vielä kesken.

Pari on aiemmin rakentanut ja asunut paritalossa Sandsundissa. Mutta Ulrica halusi kotiin Ähtävälle, joten he myivät paritalon ja asuvat

rakennusajan vuokralla Ähtävällä.

– Katselimme myös muita tontteja ja vanhempia remontoitavia taloja. Totesimme, että tämä on hyvä paikka, Kim Tupeli sanoo.

Sandra ja Tony Häggman, jotka muuttivat ensimmäisinä Suoniitynpolulle tammikuussa 2019, ajattelevat samoin. He asuivat aiemmin paritalossa noin 200 metrin päässä Suoniitynpolulta. He viihtyivät siellä hyvin, mutta he tarvitsivat enemmän tilaa ja alkoivat etsiä vaihtoehtoja.

– Kun kunta jakoi täältä tontteja, käytimme tilaisuuden hyväksemme, pariskunta kertoo.

Markus ja Jessica Värnström havittelivat kahta eri tonttia, ja heillä oli onnea lottoarvonassa. He saivat haluamansa tontin. Heistä on vaivatonta rakentaa kunnalliselle asuinalueelle.

– Se on helppoa. Kaikki on valmiina: katuvalot, tiet ja liitännät, Markus Värnström sanoo.

Katarina ja John Sundqvistille koti rakennuskaava-alueella oli itsestään selvä valinta. He asuivat aiemmin lähistöllä sijainneessa omakotitalossa, mutta sitä mukaan kun lapset muuttivat pois kotoa, he alkoivat etsiä pienempää ja yksinkertaisempaa asuntoa. Nyt he asuvat paritalossa.

– Olen asunut rakennuskaava-alueella 20 vuotta. Tällaisessa asumisessa on vain etuja, ei haittoja. Tilanne olisi toinen, jos meillä olisi eläintalli. Niin ei tule käymään, Katarina sanoo.

Anders Häggman ja Isak Eklund rakentavat yhdessä paritalon Urheilupolulle. Tarkoituksena on muuttaa uusiin asuntoihin vuoden 2020 puolella. He ovat erittäin tyytyväisiä tonttiin, ja heidän mielestään paikan potentiaali kasvaa sitä mukaa kuin rakentaminen etenee.

– Taloamme ympäröi viheralue melkein joka suunnassa, joten ainoat naapurit tulevat ole-

maan vasemmalla puolella, Häggman sanoo.

Kaksikko on rakentanut suuret terassit paritalon eteen. Sieltä he voivat katella kahvitaulla lakeuksia ja rakennusaikana.

Eklund ja Häggman etsivät tonttia myös yksityisiltä markkinoilta, mutta etsintä ei tuottanut tulosta. Kun he kuulivat, että Urheilupolun tontit tulevat tarjolle, he jättivät hakemuksen heti, kun se oli mahdollista.

Kaivinkone aloitti kaivamisen viime vuoden toukokuussa. Häggmanin mielestä yhteistyö kunnan kanssa on sujunut hyvin.

– Saimme rakennusluvan vain viikon kuluttua hakemuksen jättämisestä, hän sanoo.

Tulevat naapurit ovat osittain vanhoja tuttuja.

– Mukava asua täällä tuttujen kanssa, Anders Häggman sanoo.

Johannes Granholm ja Sara Värnström-Granholm ja heidän kolme lastaan muuttivat Suoniitynpolulle viime syksynä. Sara mainitsee koulun läheisyyden olevan suuri etu, kun ajatellaan lapsia. Hän pitää myös siitä, että esikoulu ja päiväkotit sijaitsevat koulun alueella.

– Olisi kuitenkin hyvä, että pyörätie jatkuisi koululle asti, hän sanoo ja saa tukea naapureilta.

Markus Värnström toivottaa uudet rakentajat tervetulleiksi vielä rakentamattomille tonteille.

– Tänne mahtuu vielä lisää asukkaita, niin emme ehdi tottua tyhjiin oleviin tontteihin, hän sanoo.

TEKSTI & KUVA: MALIN HENRICSON

Kunnanvaltuusto saa päivitetyn kuntastrategian pöydälleen vuonna 2020.

PEDERSÖRE

laajentaa strategiaansa

Kun Pedersören kunnanvaltuusto hyväksyi vuonna 2014 Pedersören kunnan strategisen yleiskaavan 2030, asiakirja herätti huomiota myös kunnan ulkopuolella.

Ei ole kovin tavallista, että kunnat laativat oikeusvaikutuksettomia strategisia yleiskaavoja kehityspainotteisen ohjaavan asiakirjan muodossa, joka toimii myös eräänlaisena sopimuksena luottamushenkilöiden, virkamiesten ja kuntalaisten välillä ja määrittää miten ja mihin suuntaan kunnan toimintaa halutaan kehittää. Loimme toimintaa koskevan ohjaavan asiakirjan, jonka lähtökohdiana oli osittain eräänlainen nykytilanteen inventointi ja kartoitus ja osittain visio siitä, mihin suuntaan ja millä tavalla kehitystä tulisi edistää. Koska strategiatyö toteutettiin siten, että virkamiehet, luottamushenkilöt ja myös kuntalaiset osallistuivat työhön teemaryhmien ja asukastapaamisten muodossa, asiakirjasta saatiin luotua laaja yhteisymmärrys. Strategisesta yleiskaavasta todella tuli ohjaava asiakirja. Ei välttämättä yksityiskohtien mutta suurten suuntaviivojen osalta. Strategisessa yleiskaavassa esitellyllä palvelualueajatuksella on ollut merkitystä poliittisessa päätöksenteossa, ja esimerkiksi kunnan kahden hyvinvointivastaanoton toteuttaminen sai alkunsa strategisesta yleiskaavasta.

Jos tarkastellaan yleisiä sovittuja tavoitteita, kaikki tavoitteet ovat periaatteessa pysyneet samoina ja ne ovat ajankohtaisia myös tänään. Ja ne ovat myös toteutuneet suurelta osin. Yksi sovituista tavoitteista oli esimerkiksi se, että työpaikkojen omavaraisuusastetta pyritään nostamaan. Tämä tavoite on myös toteutunut odotettua nopeammin, koska Pedersören työpaikkojen omavaraisuusaste on noussut noin 70

prosentista vuonna 2014 lähes 90 prosenttiin vuonna 2019. Strategisen yleiskaavan tavoitteista käy myös ilmi, että kunta on avoin erilaisille energiantuotantomuodoille, kuten biokaasulle ja tuulivoimalle. Nyt kunnan tytäryhtiö suunnittelee yhteistyössä kunnan elinkeinoelämän kanssa merkittävän biokaasuhankkeen toteuttamista. Ja kuluneen vuoden aikana tuulivoimayritys ja suunnittelijat ovat osoittaneet suurta kiinnostusta tuulivoimahanketta kohtaan. Kaavoitus tuulivoima-alueen mahdollistamiseksi on alkanut.

Luetteloa voisi jatkaa pitkään, mutta varsinainen pointti on se, että strateginen yleiskaava, juuri niin kuin oli tarkoitettukin, on toiminut luottamustehtäviin valittujen päättäjien ja virkamiesten ohjaavana asiakirjana ja suunnannäyttäjänä. Koska strategisen yleiskaavan sisällöstä vallitsi laaja yksimielisyys, se on saanut myös painoarvoa asiakirjana, johon viitataan eri asiayhteyksissä. Strateginen yleiskaava on lyhyesti sanottuna toiminut.

Kun strateginen yleiskaava hyväksyttiin, valtuusto päätti, että se tulee tarkistaa joka neljäs vuosi uuden valtuustokauden alkaessa, jotta päättäjät ovat selvillä tavoitteista. Lisäksi todettiin, että tarkistuksessa arvioidaan strategisen yleiskaavan ja strategioiden ajankohtaisuutta sekä laaditaan uusia linjauksia ja strategioita. Strategista yleiskaavaa tullaan siis päivittämään ja tarkistamaan jokaisella valtuustokaudella.

Voimassa oleva strateginen yleiskaava keskittyy melko pitkälti olemassa olevien toimintojen kartoitukseen, ja se on laadittu pääasiassa maankäytön näkökulmasta. Koska lainsäädäntö on muuttunut kaavan hyväksymisen jälkeen, sisältöä on tarkistettava ja laajennettava tulevassa strategisessa yleiskaavassa.

Tarkistustyö alkoi syksyllä 2018 ja jatkuu edelleen. Tavoitteena on, että istuva valtuus-

to voi hyväksyä kuntastrategian syksyllä 2020. Kuntastrategiatyössä kunnan tulee ottaa huomioon elinympäristö ja elinvoima, hyvinvoinnin edistäminen, tuotteiden ja palveluiden järjestäminen, palveluiden tavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka sekä kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet.

Tarkistustyössä valmisteltava sisältö tulee pohjautumaan seuraavia teemoja koskeviin kunnan strategiaan yleistavoitteisiin:

- » Korkealaatuinen peruspalvelu
- » Kasvava elinkeinoelämä
- » Väestönkasvu
- » Elinvoimaiset asuinympäristöt

Lähtökohdiana on valmistella sisältöä näistä neljästä teema-alueesta ja löytää strategisia työkaluja, joiden avulla kunta voi työskennellä tavoitteita kohti. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan tiekartta ja määritetyt osatavoitteet.

Strategiatyössä on myös keskityttävä enemmän hyvinvointia koskeviin arvoihin. Meidän on keskityttävä enemmän asukkaiden viihtyvyyteen ja arkeen normaalin ja jatkuvan palvelutuotannon ohella. Hyvinvoivat asukkaat hyvässä ja hyvin hoidetussa kunnassa ovat paras takuu kasvulle ja väestönkasvulle.

Strategisen yleiskaavan tarkistaminen laajemmaksi kuntastrategiaksi on vähintään yhtä tärkeä ellei tärkeämpi työvaihe kuin sen muodollinen hyväksyminen valtuustossa.

Luottamushenkilöiden, virkamiesten ja asukkaiden laaja osallistuminen työhön on osoittautunut toimivaksi. Työ tarjoaa mahdollisuuksia vaikuttaa kehitykseen, ja tavoitteena on yhteisymmärrys tehdä hyvästä kunnasta vielä parempi.

TEKSTI: STEFAN SVENFORS, KUNNANJOHTAJA

Pännäisten hyvinvointiasema LISÄÄ PALVELUITA

Henkilökunta toivottaa asukkaat tervetulleeksi Pännäisten hyvinvointiasemaan.

MALIN HENRICSON

Uusi Pännäisten hyvinvointiasema tarjoaa pedersöreläisille sairaanhoidon vastaanotto- ja neuvolapalveluita joka arkipäivä. Laboratoriokokeiden ottomahdollisuutta aiotaan lisätä, ja hyvinvointiasemalla aletaan lisäksi tarjota terveysneuvontaa tietyille uusille asiakasryhmille.

Pännäisten neuvola ja sairaanhoidon vastaanotto aloittivat toimintansa remontoituissa tiloissa seitsemäs tammikuuta - sijaittuaan puoli vuotta Kolpissa.

Palumuuton yhteydessä Sosiaali- ja terveysvirasto keskittää useita toimintoja saman katon alle ja vaihtaa nimen Pännäisten hyvinvointiasemaksi.

Uusiin vuokralaisiin lukeutuvat Pännäisten ja Purmon kotihoidon henkilöstö, jotka ovat saaneet yhteiset toimitilat, sekä sosiaalihuollon henkilöstö, jotka muuttavat kunnantalolta hyvinvointiasemalle. Suun terveydenhuolto jatkaa samoissa tiloissa kuin ennenkin.

Pedersöreläisillä on nyt mahdollisuus hyödyntää joko Pännäisten tai Ähtävän nykyaikaisen ja toimivan hyvinvointiaseman tarjoamia palveluita.

- Pedersören sairaanhoidon vastaanotto vastaa suurelta osin Pietarsaaren vastaanottoa. Meillä on myös mahdollisuus konsultoida Pietarsaaren terveyskeskuksen lääkäreitä, mikä tukee hyvin toimintaamme, Pännäisten sairaanhoidon vastaanotosta vastaava terveydenhoitaja **Carola Finnäs** sanoo.

Sara Sandvik ja Mikaela Kung huolehtivat siitä, että odotushuoneen leikkipaikka on kunnossa.

Sairaanhoidon vastaanotto on auki maanantaista torstaihin kello 8-16 ja perjantaisin kello 8-15. Asiakkaat voivat varata ajan puhelinneuvonnan numerosta 06-786 1333. Tähän asti aika on voitu tarjota yleensä samalle tai seuraavalle päivälle. Lisäksi sairaanhoidon vastaanotto jatkuu toistaiseksi Purmossa torstaisin.

Sairaanhoidon vastaanoton terveydenhoitajat voivat sitoa haavoja, antaa rrokotuksia, poistaa tikkejä, mitata verenpainetta, huuhdella korvia ja tarkistaa kuulon. Terveydenhoitajat voivat myös mitata hemoglobiiniin, verensokeriarvon ja CRP:n (pikasenkan) sekä ottaa virtsanäytteitä ja nielunäytteitä.

Vuodenvaihteen jälkeen aikuiset maksavat 11,40 euron kertamaksun kolmesta ensimmäisestä vastaanottokäynnistä. Osa käynneistä on

jatkossakin maksuttomia, kuten yleiseen rokotosohjelmaan kuuluvat rrokotukset, influenssarokotukset ja eri ryhmien terveysneuvonta.

Pedersören henkilöstö vastaa myös puhelinneuvontaan soittaville.

- Me siis vastaamme täällä Pännäisissä tai Ähtävällä, vaikka soittaja luulee soittaneensa kaupunkiin, Finnäs sanoo.

Hyvinvointiasema ei sen sijaan ole akuuttivastaanotto, vaan kaikki toimii ajanvarauksen kautta. Vastaava terveydenhoitaja **Yvonne Sundström** huomauttaa, että on mahdollista ja toivottavaa, että pedersöreläiset pyytävät saada ajan Pännäisten tai Ähtävän vastaanotolle, kun he soittavat puhelinneuvontaan. Puheluun vastaava henkilö ei välttämättä tule kysyneeksi toiveita.

- On hyvä, jos ihmiset käyttävät saatavilla olevaa palvelua, Sundström sanoo.

Pietarsaaren laboratorion laboratoriohoitaja tulee Pännäisten hyvinvointiasemalle ottamaan verikokeita keskiviikkoisin klo 8.00 parillisina viikkoina. Seuraavana päivänä laboratoriohoitaja vierailee Purmon sairaanhoidon vastaanotolla. Tähän asti palvelu on ollut tarkoitettu Marevanpotilaille, joiden on käytävä säännöllisissä kontrolloissa lääkityksensä vuoksi. Nyt voidaan ottaa myös muita verikokeita lääkärin läheteellä.

- Ota yhteyttä osastonsihteerimme (06-786 1690) etukäteen, niin hän lisää sinut listaan. Näin laboratoriohoitaja tietää, millaisia näyteputkia hänen on otettava mukaansa, Sundström sanoo.

Näytteenottoon on ilmoitettava viimeistään lounasaikaan päivää ennen laboratoriohoitajan käyntiä.

DEPOCENTERISTÄ

TULEE AX

Nimi Depocenter on kulkenut pitkään kansan suussa. Vastikään remontoitu kiinteistö, jossa Pännäisten hyvinvointiasema sijaitsee, saa uuden virallisen nimen. Nimeksi tulee lyhyesti ja ytimekkäästi Ax, kulttuuritalo Axin mukaan.

AXIN PALVELUT

PÄNNÄISTEN HYVINVOINTIASEMA

- Äitiys-, lasten- ja ehkäisyneuvola, sairaanhoiton vastaanotto, kotihoidon henkilöstön toimipiste, sosiaalihuolto ja suun terveydenhuolto.
- Pedersöreläiset voivat valita, käyvätkö he Pännäisten tai Ähtävän hyvinvointiasemalla. Perinteisesti Sandsund, Sundby, Karby, Pännäinen, Forsby, Purmo, Lövä, Östensö ja puolet Katternöstä ovat kuuluneet Pännäisten vastaanottoalueeseen, mutta kaikki kuntalaiset saavat valita, kummalle vastaanotolle he haluavat mennä.
- Suun terveydenhuolto hoitaa lähinnä lasten ja nuorten suun terveyttä ja oikomishoitoa, mutta myös aikuisille on tarjolla akuuttiaikojia. Kutsu suuhygienistille lähetetään, kun lapsi on 2- ja 4-vuotias sekä vuosiluokalla 1. Kutsu hammaslääkärille lähetetään, kun lapsi on 6-vuotias ja vuosiluokilla 3, 7 ja 9. Hammaslääkäripulan vuoksi kutsuvälejä tullaan mahdollisesti muuttamaan vuonna 2020.

PIHLAJALINNA

- Vastaa Pedersören kunnan työterveyshuollosta.

PÄNNÄISTEN APTEEKKI (OLO-KETJU)

- Tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden ottaa yhteyttä Terveystalon lääkäriin etänä. Apteekissa on äänieristetty huone, jossa on tietokone tätä palvelua varten. Terveystalon sairaanhoitajan tai lääkärin kanssa on mahdollista keskustella myös chatin kautta.
- Apteekki toimii asiamiespostina.

KULTTUURITALO AX

- Pedersören pääkirjasto ja liikuntakirjasto.
- Kansalaisopiston kanslia.
- Pedersören kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimisto sekä projektityö.
- Galleria Bruno, kuukausittaiset näyttelyt ja lukusali.

TVÄ SYSTRARS SÖTA

- Lounastarjoilu arkipäivisin.
- Leipomo ja leipomomyymälä.

Toinen uutuuksia on se, että viisi vuotta eläkkeellä olleille henkilöille aletaan tarjota terveystarkastuksia.

- Aiomme tarjota myös ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä 80-vuotiaille, Finnäs sanoo.

Palvelun alkamisajankohta selviää myöhemmin.

Sosiaali- ja terveysvirasto aikoo myös lisätä palveluita Pedersöressä yleislääkärin vastaanotolla, joka järjestetään yhtenä iltapäivänä viikossa hyvinvointiasemilla. Aikataulu ei ole selvillä, koska viisi valmistunutta lääkärinä ovat joutuneet odottamaan Valviran laillistamispäätöstä.

- Niin kauan kuin nämä lääkärit ovat odottaneet lupiaan Valviralta, lähes kaikki alueen koululaisten terveystarkastukset ovat keskeytyneet kahdeksi kuukaudeksi. Koska oppilaiden lääkärintarkastukset ovat lakisääteisiä, meidän on aloitettava jonon purkaminen ensin heistä,

sosiaali- ja terveysviraston vt. johtaja Pia-Maria Sjöström sanoo.

Äitiys-, lasten- ja ehkäisyneuvolan toiminta jatkuu entiseen tapaan. Kaksi terveydenhoitajaa vastaa lastenneuvolasta ja yksi terveydenhoitaja vastaa äitiys- ja ehkäisyneuvolasta. Neuvolalääkäri on paikalla kerran viikossa.

Perheterapeutti voi myös tulla Pännäisiin tarvittaessa.

Hoitotarvikkeita jaetaan tiistaisin kello 10-11 ja torstaisin kello 15-16.

- Jos nämä ajat eivät sovi, uuden ajan voi sopia soittamalla osastonsihteerille, Sundström sanoo.

Henkilöstön mielestä on mukava olla takaisin Pännäisissä.

- Tämä on hyvä vastaanotto. Olemme talossa, jossa tapahtuu paljon muutakin. On myös hyvä, että apteekki sijaitsee käytävän toisella puolella, Finnäs sanoo. ▶

Rensa din dator!

■ Har din nya, fina dator blivit trög och orkar inte riktigt hänga med? Då är det dags att rensa i Windows och på hårddisken. Yrkehögskolan Centria tipsar dig om några enkla knep:

- 1 Töm papperskorgen. Du har förmodligen inte tänkt spara innehållet.
- 2 Ta bort onödiga program. Du hittar alltid något som du inte använt på länge.
- 3 Rensa hårddisken med hjälp av programmet Diskrensning, som visar vad kan tas bort. Du hittar det genom att klicka på Start och skriva in Diskrensning i sökrutan.
- 4 Gör en avancerad diskrensning genom att välja Rensa systemfiler.
- 5 Plocka ihop alla filer som är utspridda med programmet Diskdefragmenteraren.
- 6 Stäng av onödiga program med hjälp av fliken Autostart i programmet Systemkonfiguration.
- 7 Effektivera hårddisken genom en diskkontroll som utförs med Utforskaren. Den nås genom att högerklicka på hårddiskens ikon och därefter välja Egenskaper. Byt till fliken Verktyg och klicka på knappen Kontrollera nu.

Behöver du hjälp med dessa saker kan du kontakta din leverantör av datasystem. Yrkehögskolan Centria går i täten när det gäller it & datasäkerhet och kan också vara till hjälp. Ta till exempel kontakt med projektet SecuBot, vars mål är att höja nivån på datasäkerheten i hela Österbotten.

TOM TUUNAINEN – CENTRIA FORSKNING,
UTVECKLING OCH INNOVATION

Politikern och bonden Niclas Sjöskog uppskattar att Pedersöre gått med i nätverket Ta hand om bonden. Tidiga insatser och stödåtgärder är viktiga, innan den enskilda bondens problemen har hunnit växa sig för stora.

Pedersöre välittää viljelijästä

Pedersören kunta liittyy mukaan Välitä viljelijästä -verkostoon.

Verkosto koostuu eri organisaatioista, kuten teurastamoista, meijereistä, lo-mittajayksiköistä, vakuutusyhtiöistä ja pankeista, jotka kohtaavat viljelijöitä heidän arjessaan. Verkoston avulla yritetään löytää tilat, jotka tarvitsevat apua ja tukea esimerkiksi taloudellisten vaikeuksien tai sairauden vuoksi.

Pedersöressä kunnan lomituspalvelun ja maaseutuostaston työntekijät tapaavat säännöllisesti maatalousyrittäjiä työnsä puitteissa. Kunnan henkilöstö voi näissä tapaamisissa kertoa tukimahdollisuuksista, joita Välitä viljelijästä -verkosto tarjoaa. Liittymällä virallisesti verkostoon Pedersöre sitoutuu myös tiedottamaan ja toimimaan aktiivisesti.

– Jos tapaamme jonkun, joka käyttäytyy eri tavalla kuin yleensä, voimme kysyä, miten hänellä menee, ja että sopiiko, että Välitä viljelijästä -projektityöntekijä soittaa hänelle, Pedersören maaseutupäällikkö **Jenny Sundqvist** sanoo.

Kaikki yhteydenpito on vapaaehtoista ja tapahtuu viljelijän ehdoilla, huomauttaa **Susann Rabb**, joka toimii Välitä viljelijästä -kenttätöytäntekijänä Pohjanmaalla.

– Viljelijät voivat myös itse ottaa suoraan yhteyttä minuun. Niin he tekevät usein, Rabb sanoo.

Hänen tehtävänsä on tavata maatalousyrittäjiä ja kartoittaa tilanne sen jälkeen, kun viljelijä on suostunut yhteydenottoon.

– Selvitämme, millaisia vaikeuksia heillä on ja mitä meidän on tehtävä, jotta pääsemme eteenpäin, Rabb sanoo.

Viljelijät voivat hakea ostopalvelusitoumusta, jolla he voivat ostaa asiantuntija-apua talouden, juridiikan tai sosiaali- ja terveydenhuollon aloilta.

– He hyödyntävät eniten mahdollisuutta huolehtia itsestään tapaamalla psykologin tai terapeutin, Rabb sanoo.

Hänen käsityksensä on, että kokeneet viljelijät yllättyvät siitä, miten helposti ja pienellä byrokraatialla tukitoiminta sujuu.

– He ovat yllättyneitä siitä, että on olemassa toimintaa, joka ei vaadi mitään ja joka ei maksa mitään, Rabb sanoo.

Hänelle voi soittaa numeroon 050-3319056 tai lähettää sähköpostia osoitteeseen susann.rabb@mela.fi.

Välitä viljelijästä -projektiä hallinnoi Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela.

Pedersöre tar hand om BONDEN

TEXT & FOTO: MALIN HENRICSON

Pedersöre kommun går med i nätverket Ta hand om bonden. Det bygger på ett nationellt projekt vars syfte är att hjälpa lantbruksföretagare i utmanande livssituationer.

Nätverket består av olika organisationer – till exempel slakterier, mejerier, avbytarheter, försäkringsbolag och banker – som möter bönderna i deras vardag. Genom nätverket försöker man fånga upp gårdar som behöver hjälp och stöd på grund av till exempel ekonomiska svårigheter eller ohälsa.

I Pedersöre kommun träffar kommunens anställda inom avbytar servicen och på landsbygdsavdelningen regelbundet lantbrukare i jobbet. I den kontakten kan personalen berätta om de stödmöjligheter som Ta hand om bonden-verksamheten erbjuder. I och med att Pedersöre formellt ansluter sig till nätverket förbinder sig kommunen också till att aktivt informera och agera.

– Om vi träffar någon som inte uppträder som den brukar, kan vi fråga hur det står till och fråga om det passar att Ta hand om bondens projektarbetare ringer, säger Pedersöres landsbygdschef **Jenny Sundqvist**.

Det var kommunstyrelsens som fattade beslutet om Pedersöres medverkan i nätverket. Styrelsemedlemmen **Niclas Sjöskog**, som själv är mjölkbonde, tycker att nätverket fyller en viktig funktion.

– Tanken är ju att man i ett så tidigt skede som möjligt identifierar situationer som kan leda till stora problem och sätter in hjälp där det behövs, säger Sjöskog.

All kontakt är frivillig och sker på bondens villkor, påpekar **Susann Rabb** som är Ta hand om bondens fältarbetare i Österbotten.

– Bönderna kan också själva kontakta mig direkt. Det gör de ofta, säger Rabb.

Hennes uppgift är att – sedan bonden har accepterat att bli kontaktad – träffa lantbruksföretagaren och kartlägga situationen.

– Vi går igenom vad det handlar om för svårigheter och i vilka trådar vi ska dra för att komma vidare, säger Rabb.

Bönderna kan ansöka om att få en köptjänstförbindelse för experthjälp inom ekonomi, juridik eller social- och hälsovård.

– De utnyttjar främst möjligheten att ta hand om sig själva genom att träffa en psykolog eller terapeut, säger Rabb.

Hennes uppfattning är att de garvade bönderna förvånas över hur enkelt och obyråkratiskt stödverksamheten löper.

– De är förvånade över att det finns verksamhet som inte kräver något och inte kostar något, säger Rabb.

Man kan ringa henne på numret 050-3319056 eller skriva e-post på adressen susann.rabb@mela.fi.

Ta hand om bonden är ett projekt som administreras av Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt LPA.

Ympäristö- vaikutusten arvioiminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus päätti syksyllä, että Mastbackan tuulivoimapuiston kaavoittamista varten ei tarvitse tehdä ympäristövaikutusten arviointia, mikä herätti useita kysymyksiä.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) tarkoituksena on varmistaa, että ympäristövaikutukset selvitetään riittäväällä tarkkuudella silloin, kun hanke aiheuttaa merkittäviä ympäristövaikutuksia. YVA-menettelyn aikana arvioidaan myös ihmisiin kohdistuvat vaikutukset. Tavoitteena on myös lisätä kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa hankkeiden suunnitteluun.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely alkaa, kun hankkeesta vastaava taho (yritys, kunta tai yksityishenkilö) toimittaa arviointiohjelman yhteysviranomaiselle eli Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY-keskus). Arviointiohjelmassa kuvataan, mitä hankkeen toteuttamisvaihtoehtoja ja vaikutuksia suunnittelun aikana tullaan selvittämään. Kun arviointiohjelmassa esitetyt vaihtoehdot ja niiden vaikutukset on selvitetty, kootaan tieto arviointiselostukseen.

Hankkeesta vastaava on vastuussa arvioinnista aiheutuviista kustannuksista. Hankkeesta vastaava maksaa myös yhteysviranomaiselle arviointiohjelman ja arviointiselostuksen lausunnosta säädetyn maksun.

YVA-lain liitteessä 1 kuvataan hankkeet, joihin YVA-menettelyä sovelletaan. Niihin lukeutuvat esimerkiksi tuulivoimalahankkeet, kun yksittäisten laitosten lukumäärä on vähintään 10 kappaletta tai kokonaisteho vähintään 45 megawattia.

YVA-menettely ei korvaa ympäristölupamenettelyä. YVA-menettely päättyy, kun yhteysviranomaisen on antanut lausunnon ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta, jonka jälkeen voidaan hakea ympäristölupaa, jos toiminta on ympäristöluvanvaraista.

YVA-menettelyä voidaan soveltaa myös pienempiin hankkeisiin tai muihin kuin ympäristösuojelulain liitteessä 2 mainittuihin hankkeisiin, jos hankkeen katsotaan aiheuttavan merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Ely-keskus voi määrätä hankkeen YVA-menettelyyn. ELY-keskuksen on tehtävä päätös kuukauden kuluessa saatuaan asiasta riittävät tiedot. Esimerkki tällaisesta hankkeesta on tuulivoimalahanke, kun yksittäisten laitosten lukumäärä on alle 10 kappaletta tai kokonaisteho alle 45 megawattia.

SONJA SUNDQVIST-PELLINEN,
YMPÄRISTÖSUOJELUSIHTTEERI

Mastbacka vindkraftspark mellan Lappfors och Purmo ska enligt planerna omfatta sex vindkraftverk med en totaleffekt på cirka 42 megawatt, vilket underskrider gränserna för när MKB-förfarande enligt lag måste göras.

Så här utreds miljökonsekvenser

I höstas uppstod en del frågor när Närings-, trafik- och miljöcentralen bestämde att det inte behövs någon miljökonsekvensbedömning vid planläggningen av Mastbacka vindkraftspark. Här reder vi ut hur förfarandet för miljökonsekvensbedömning tillämpas.

Syftet med förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (MKB) är att säkerställa att konsekvenserna för miljön utreds tillräckligt noggrant i sådana fall då ett projekt orsakar betydande miljökonsekvenser. Också konsekvenserna för människan ska bedömas under MKB-förfarandet. Ett annat syfte är att ge medborgarna ökade möjligheter att delta i och påverka planeringen av olika projekt. Lag om förfarande vid miljökonsekvensbedömning (252/2017).

Förfarandet vid miljökonsekvensbedömning inleds när den som är ansvarig för projektet (ett företag, en kommun eller en privatperson) sänder in bedömningsprogrammet till kontaktmyndigheten, det vill säga Närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen). I bedömningsprogrammet klargör man vilka alternativa sätt att genomföra projektet, och vilka konsekvenser av projektet man kommer att utreda under planeringen. När de alternativ och konsekvenser som har presenterats i bedömningsprogrammet har blivit utredda, sammanställs informationen i en konsekvensbeskrivning. Vad som ska ingå i bedömningsprogrammet och konsekvensbeskrivningen finns sagt i statsrå-

dets förordning om förfarande vid miljökonsekvensbedömning (277/2017).

Den projektansvariga ansvarar för de kostnader som bedömningen medför (utredning av miljökonsekvenserna, tillkännagivande och hörande). Den projektansvariga betalar också en fastställd avgift till kontaktmyndigheten för utlåtandet om bedömningsprogrammet och konsekvensbeskrivningen.

I bilaga 1 till MKB-lagen redogörs för vilka verksamheter som MKB-förfarandet ska tillämpas på, till exempel vindkraftprojekt där de enskilda kraftverken är minst tio till antalet eller projektets totala kapacitet är minst 45 megawatt.

MKB-förfarandet ersätter inte miljötillståndsförfarandet. Efter att MKB-förfarandet slutförts genom att kontaktmyndigheten gett utlåtande angående miljökonsekvensbeskrivningen, kan miljötillstånd ansökas för verksamheten ifall den är miljötillståndspliktig. Vilka verksamheter som är miljötillståndspliktiga finns uppräknade i bilaga 2 till miljöskyddslagen.

MKB-förfarande kan även tillämpas på mindre projekt eller andra projekt än de som nämns i bilagan, om projektet anses orsaka betydande skadliga miljökonsekvenser. Ett projekt kan förordnas MKB-förfarande av Närings-, trafik- och miljöcentralen. NTM-centralen måste fatta sitt beslut inom en månad från att den har tagit emot all nödvändig information om ärendet. Exempel på sådan verksamhet är vindkraftprojekt där de enskilda kraftverken är färre än tio till antalet eller projektets totala kapacitet är lägre än 45 MW.

SONJA SUNDQVIST-PELLINEN,
MILJÖVÅRDSSEKRETERARE

Det är glada miner bland eleverna i sexan och skolans energiteam, som varit delaktiga i jakten på lägre energikostnader 2019.

TEXT & FOTO: MALIN HENRICSON

Det går att spara energi i en offentlig byggnad - om alla som vistas i fastigheten hjälps åt och jobbar mot samma mål. Det visar ett sparprojekt som tre Pedersöreskolor har deltagit i det här året. Den stora behållningen är att eleverna har blivit mer medvetna.

Det är lite halvskumt i den tomma korridoren i Lepplax skola den här höstmorgonen. Taklamporna är släckta, så den enda ljuskällan är morgonljuset som sipprar in genom fönstret.

- Så här ska det vara. Lampan är släckt när ingen vistas i korridoren, säger rektorn **Christian Backlund** med ett leende.

Lux-mätarens display visar 432,5, som är tillräckligt om man ska jobba i klassrummet.

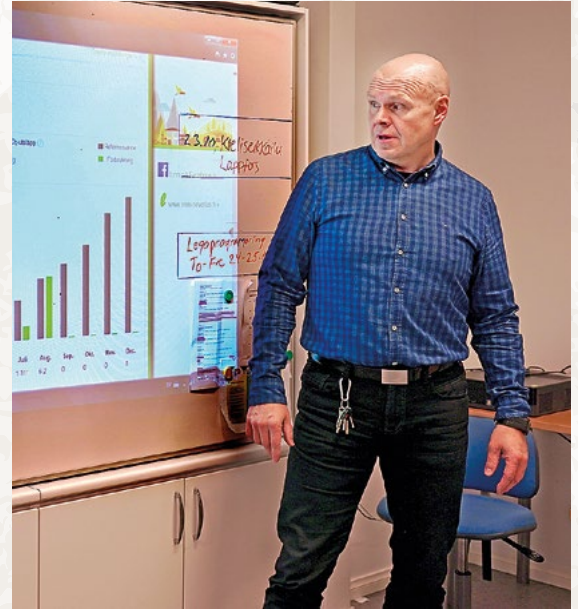
Lepplax är en av tre skolor som det senaste året har satt sin energikonsumtion under luppen. Skolan har deltagit i ett så kallat Enni-projekt, som är ett energisparprogram för skolor och andra offentliga byggnader. Syftet är att de som vistas i fastigheterna blir medvetna om onödigt energislöseri och ändrar sitt beteende för att spara energi. Förutom Lepplax har eleverna i Edsevö skola/Edsevön koulu och Ytterresse skola också deltagit.

Vasa universitet har utvecklat en nätbaserad applikation som hjälper skolorna att följa med sin energikonsumtion och jämföra sina månatliga siffror med referensvärdet från tidigare år.

I Lepplax har hela skolan varit engagerad och hållit koll på diagrammen på morgonsamlingar och i klasserna. Sparandet har lyckats över förväntan. Till exempel elförbrukningen i skolbyggnaden hade minskat med drygt 15 procent i slutet av oktober. Det är rejält över den

Maja Holmborg och Jonathan Östman har liksom övriga Lepplaxelever blivit hejare på att släcka lampor i skolan när det blir rast.

Skolans rektor Christian Backlund tycker att diagrammen som visar hur skolan sparar i relation till referensvärdet är sporrande och överskådligt.

ursprungliga målsättningen på fem procent. I kilowattimmar handlar det om minst 10 600 kWh.

- De har varit jätteduktiga. Jag är imponerad, säger projektingenjören **Ida Kecklund**, som från kommunens sida hjälpt skolorna med statistikuppföljningen.

För Lepplax skola ligger en stor del av framgången i att ingen lampa lyser i onödan. Sjätteklassarna förklarar hur de har gjort.

- När vi går ut på rast släcker vi alla lampor i klassrummet. Alla klasser gör så, säger **Minea Snellman**.

Klasskompisen **Maja Holmbäck** fyller i:

- Och när vi går in på lektionen släcker vi lampan i korridoren, säger hon.

Skolan kollade på förhand med en elektriker om det faktiskt lönar sig att vara så nitisk med belysningen. Svaret var jo - med dagens teknik räknas varje sekund.

Timern som reglerar den automatiska belysningen i toaletterna har ställts om, så att lamporna lyser kortare tid.

Skolan har också börjat använda torkskåpet i korridoren med eftertanke. När eleverna ställer in våta kläder låter de inte skåpet gå i tre timmar av slentrian, utan en halvtimme kan räcka.

När det gäller vattenförbrukning visade mellanrapporten i oktober att konsumtionen mins-

kat med 16 procent. Det är också en följd av medvetna rutiner.

- När vi tvättar händerna sätter vi vattenstrålen på lagom fart, säger **Felinn Granholm**.

Eleverna stänger sedan vattenkranen när de är färdiga, i stället för att låta vattnet rinna i väntan på att följande kompis i kön ska tvätta händerna.

- Vi sätter inte heller kranen på full volym när vi dricker vatten, säger **Elin Östman**.

Christian Backlund har lagt märke till att eleverna tar med sig energimedvetenheten hem. Den har spridit sig i byn. Sexorna håller med.

- Jag släcker lampan när jag går ut ur ett rum hemma, säger **Elliot Aspfors**.

- Jag har ett stort fönster i mitt rum och behöver inte ha på lampan dagtid, säger Jonathan Östman.

- Om ingen är hemma släcker jag alltid lampan när jag far hemifrån, säger **Valter Holmborg**.

Skolan försöker ändå hålla sparåtgärderna på en sund nivå. Ivern får inte gå ut över komforten. Ingen ska frysa i klassen, och när eleverna läser ska det vara tillräckligt ljusst. Elevrådet, som också är skolans energiteam, har gått runt i skolan med en mätapparat för att kolla lumenvärdet.

- I korridoren är 150 lumen ok. I ett klassrum borde värdet ligga på 300-500 lumen, säger elevrådets handledare **Linda Brännbacka**.

När sexorna testar ljusflödet i sitt klassrum visar luxmätaren 420-449 lumen när lamporna lyser. När de släcks går värdet ner till nio.

- Det här är alldeles för mörkt, om man ska sitta och jobba, påpekar Backlund.

Värmeförbrukningen har varit svårast att påverka. Den äldsta delen av Lepplax skola är från 1884, sedan är den tillbyggd i flera etapper. I oktober hade skolan sparat cirka fyra procent på värmen.

- Gamla byggnader är inte så täta. Risken är att energi smiter ut. Därför kan det vara svårt för eleverna att spara värme, säger Ida Kecklund.

Sparprojektets morot är att de deltagande skolorna får halva vinsten, det vill säga hälften av det sparade beloppet, att använda till något roligt när året är slut. Dessutom har Pedersöre kommun lovat eleverna glass efter avslutat projekt.

- Det ser vi framemot, säger eleverna.

Christian Backlund tycker att den största behållningen finns i elevernas attityder.

- Vinsten ligger i att eleverna får det rätta tankesättet och att det blir en rutin att spara energi. Vi får en renare värld när alla hjälps åt, säger han.

Fotnot: Alla tre Pedersöreskolor har sparat energi, men både i Ytteresse och Edsevö har Ida Kecklund fått anstränga sig för att hitta tre "normala år" att använda som referensvärden. Det har funnits avvikelser och olika störningsmoment i fastigheterna, vilket förvrängt energiförbrukningen utöver det normala. Till exempel i Ytteresse skola byttes värmeväxlaren ut två gånger på ett år 2017-2018. Kecklund har löst ekvationen genom att

kompensera för avvikelserna när hon räknat ut referensvärdet för Edsevö och Ytteresse. I Lepplax skola kompenserade hon bara för att kvadratmetrarna ökat när skolan byggdes ut med festsal och att drifttiden för ventilationen ändrades när den började gå dygnet runt.

ENNI-APPEN

Enni är en applikation som har utvecklats av Vasa universitet.

Syftet är att göra det lättare att spara energi i offentliga byggnader och i synnerhet påverka användarna att ändra sina rutiner.

På Ennis webbplats finns verktyg som behövs för att lyckas: kalkylverktyg för att bestämma referensvärden, följa upp energiförbrukningen och beräkna resultat samt instruktioner och material för att förverkliga projektet i praktiken.

Källa: www.enni-sovellus.fi

På onsdagskvällarna fylls Nordanå bygård med körsång, när Lostones ger järnet under Christine Stens ledning.

” Hon gör det som är svårt enkelt för oss. Hon sjunger före oss, helt enkelt.

– PETER KÄCKO

LOSTONES

är glada i körsång

Redan namnet vittnar om att den nystartade kören i Purmo har glimten i ögat och låg tröskel att delta. Sångarna i Lostones sjunger av hjärtans lust, lovordar sin dirigent och har roligt tillsammans.

– V i skrattar mycket. Det är roligt helt enkelt.

Det säger **Torbjörn Ede**, en av medlemmarna i den blandade kören Lostones som såg dagens ljus i Purmo i höstas.

Vi befinner oss i Nordanå bygård där Lostones övar på onsdagskvällar. Ede och de andra karlarna i tenor- och basstämmorna har kaffepaus, medan sopranerna och altarna filar vidare på sången ”Vart du är går” i rummet intill.

Körledaren **Christine Sten** hinner inte ta kaffe. Hon har fullt upp med att uppmuntra och instruera, medan hon både sjunger med i sångerna och spelar piano.

Herrarna berömmar sin körledare.

– Hon är verkligen inspirerande! säger **Håkan Sandberg**.

– Hon gör det som är svårt enkelt för oss. Hon sjunger före oss, helt enkelt, säger **Peter Käcko**.

– Hon kan alla stämmor, säger **Håkan Bodbacka**.

Det visar sig att Sten har sjungit in alla stämmor och publicerat ljudklippen i körens Facebookgrupp. Körsångarna kan sitta hemma och öva, och på så sätt förbereda sig inför övningarna.

– Det är bra för den som är lite osäker, säger Torbjörn Ede.

Flera av herrarna är nybörjare, eller har haft en lång paus från körsången. Håkan Bodbacka säger att han haft ett uppehåll på 50 år.

– Det är bra när vi alla började samtidigt, säger han.

Det har funnits en social beställning på en blandad kör i Purmo sedan en liknande kör i Pedersöre medborgarinstituts regi avslutades för några år sedan.

– Det var fler som ville fortsätta sjunga, säger **Jonathan Ek**.

Sten, som är utbildad inom sång och musik vid Yrkesakademin och Novia, fick frågan om hon tänka sig att starta en ny kör för Purmoborerna. Sten undervisar i sång inom MI och har lett mindre körer på projektbasis inom ramen för sitt jobb vid Novia.

– Men jag har aldrig dragit en ”riktig”, och så här stor kör tidigare. Jag tänkte att det här kan vara en bra utmaning, säger hon.

Sten lade ut en inbjudan på Facebookgruppen Purmo i augusti i fjol. Hon hade varit nöjd med 20 intresserade. Det blev nästan 50. Sångarna kommer från hela Purmo, dessutom har några utsocknes vågat sig med.

Kören gjorde sitt första framträdande på en välgörenhetskonsert i november. Repertoaren är blandad, svensk pop blandas med afrikansk trall och engelskspråkiga sånger.

Rollen som körledare har utvecklats Sten som sångare.

– Jag måste själv öva stämmorna, och det gör att jag blir bättre på notläsning. Det gäller att

dirigera stämmorna och hålla ihop kören, säger hon.

Monica och **Emelie Käcko** samt **Britt-Marie** och **Mikaela Sten** är mammor och döttrar som valt att sjunga i olika stämmor. Monica och Britt-Marie är altar medan deras döttrar sjunger sopranstämman.

– Jag hade svårt att bestämma mig, men konstaterade att sopranstämman går för högt, säger **Monica Käcko**.

Hon säger ändå att sopran skulle vara enklare, eftersom det vanligen är melodin.

– Men jag lär mig något nytt, säger Monica Käcko.

– Det är lite att utmana sig själv, säger Britt-Marie Sten.

Den sociala biten är viktig, och den korta kaffepausen för en stämma i taget ger möjlighet till lite småprat. Den här kvällen är det dessutom aktuellt med en gemensam kördräkt, så sångarna provar den svarta exempelskjortan för att kunna beställa rätt storlek.

Christine Sten som fått mycket beröm av körmedlemmarna ger också uppskattning tillbaka till kören.

– De är entusiastiska, och duktiga på att dyka upp på övningarna, säger hon.

Kören planerar en konsert på våren, som ett tips för den som vill höra hur Lostones låter.

Fotnot: Du väljer själv hur du uttalar körens namn: Lostones (syftar på Lostenen), Los Tones eller Lost Ones.

TEXT & FOTO: MALIN HENRICSON

Emil Öhberg, målvakt i division 1-laget Jaro, jobbar via projektet Tough Love med att forma sunda attityder och öka jämställdheten mellan pojkar och flickor.

FAKTA EMIL ÖHBERG

Bosatt i Jakobstad.

Fyller 27 år i år.

Målvakt i division 1-laget Jaro (åttonde säsongen). Har spelat i TPS i Åbo, och i Osterholz-Scharmbeck och Werder Bremen (U17) i Tyskland.

Studerar till socionom i Åbo. Har redan tidigare jobbat en del med ungdomar, vid Lagmansgården och en barnskyddsenhet i Jakobstad.

Gillar lasagne.

Lyssnar på housemusik och producerar också egen elektronisk musik.

Emil snackar om respekt **MED POJKAR**

TEXT: MALIN HENRICSON | FOTO: JONATHAN KOIVUNIEMI

Jaromålvakten Emil Öhberg är frontfigur för det nya projektet Tough Love i Pedersöre. Han möter unga pojkar i idrottsanläggningarnas omklädningsrum och pratar om fördomar, jämställdhet och respekt.

Pedersöre kommun är den första samarbetspartnern som organisationen Locker Room Talk har utanför Sverige. Det prisbelönade konceptet, som i korthet handlar om att via idrotten forma schyssta attityder och bana väg för ett jämställt samhälle, har under hösten klivit in i omklädningsrummen i Pedersöre. Målgruppen är unga pojkar i åldern 10-14 år.

I Pedersöre går projektet under namnet Tough Love. Projektledaren Emil Öhberg, som spelat fotboll i största delen av sitt snart 27-åriga liv, bedömer att omklädningsrummens jargong är ganska behärskad på mindre orter som Pedersöre. Snacket är troligen fräckare och mer nedlåtande

mot tjejer på större orter som Stockholm, där konceptet har uppstått.

– Jag tror att vi kommer att jobba mer förebyggande här. Det visar sig om jag har rätt eller fel, säger Öhberg.

Han tillägger att en enda nedlåtande kommentar ändå kan räcka för att lämna djupa spår hos personen som den riktas mot.

– Det är en sådan medvetenhet vi vill väcka bland ungdomarna. Det handlar om respekt, fördomar och jämställdhet, säger Öhberg.

Efter en intensivkurs hos Locker Room Talk i Stockholm i höstas, har Öhberg kontaktat idrottsföreningar inom lagsporter och börjat implementera modellen lokalt. Till en början jobbar Emil med tre föreningar: Esse IK, PeFF och IFK Lepplax. Han besöker varje lag åtta gånger, en gång i veckan.

– Syftet är att få en kontinuitet och skapa en relation till spelarna.

Spelarna ska tycka att de känner mig, säger Öhberg.

Besöken i samband med vanliga träningar är korta, cirka 15 minuter. Varje besök har ett visst tema.

Öhberg står inte och pratar hela tiden, utan tar hjälp av övningar eller utmaningar.

– Sedan knyter vi ihop allt och funderar vad vi gjorde, och varför. Tanken är att besöket ska bli en ögonöppnare, och att ungdomarna ska få prata om saker som inte alltid når dagsljus, säger Öhberg.

I en övning på temat fördomar ber Öhberg att spelarna ställer sig på ett led och tänker på en förebild. De som har en manlig förebild stiger till höger, medan de som har en kvinnlig förebild stiger till vänster. De flesta tar ett steg till höger.

– Då kan vi fortsätta diskutera om en förebild måste vara manlig, och vilka egenskaper en förebild ska ha. Barn förknippar ofta förebilder med egenskaper som stark eller snabb, men det kan också komma fram inre egenskaper. I slutändan handlar det om att vara sig själv, säger Öhberg.

Han strävar efter att övningarna ska få pojkarna att reflektera över sina egna svar.

– Jag vill ge information, men det är bättre om de själva får en ny insikt.

Att man specifikt riktar in sig på lagidrott och pojkar är ett medvetet drag.

– De flesta våldtäkter utförs av män, därför riktar vi in oss på killar. Det är Locker Room Talks linje. Indirekt är det här ett stöd för tjejer.

Tough Love kommer också att inkludera föräldrar, genom evenemang och föreläsningar. Planen är att ta hit föreläsare från Sverige.

Öhberg hoppas att pojkarna ska komma ihåg honom när projektet är slut om två år. Han ser varje enskild individ, som tar åt sig av budskapet, som en seger.

– Om jag summerar, vill jag uppnå ökad medvetenhet bland ungdomarna i frågor som gäller respekt, fördomar och jämställdhet, säger han.

Mer info om Locker Room Talk finns på adressen www.lockerroomtalk.se.

TIEDOSTAVAT OPPILAAT SÄÄSTÄVÄT ENERGIAA

MALIN HENRICSON

Koulun oppilaskunnan jäsenet muodostavat koulun energiatimmin, joka on tehnyt muun muassa julisteen siitä, miten kaikki voivat säästää energiaa.

Koulu on alkanut käyttää myös käytävän kuivauskaappia harkitummin. Kun oppilaat laittavat märät vaatteet kaappiin, kaapin ei tarvitse olla totuttuun tapaan päällä kolme tuntia vaan puoli tuntia voi riittää.

Lokakuun väliraportti osoitti, että vedenkulutus on vähentynyt 16 prosenttia. Se on myös seurausta tietoisista toimenpiteistä.

- Kun pesemme kädet, laskemme vettä kohtuullisella virtauksella, **Felinn Granholm** sanoo.

Oppilaat sulkevat vesihanan, kun he ovat valmiita sen sijaan, että he antaisivat veden juosta, kunnes jonossa seuraavana oleva oppilas tulee pesemään käteensä.

- Emme myöskään avaa hanaa täysille, kun juomme vettä, **Elin Östman** sanoo.

Koulu yrittää silti pitää säästötoimenpiteet järkevällä tasolla. Innokkuus ei saa mennä mukavuuden edelle. Kenenkään ei tarvitse palella luokassa, ja valoa on oltava riittävästi, kun oppilaat lukevat. Oppilaskunta, joka on myös koulun energiatimmi, on tarkistanut lumen-arvot mittauslaitteella eri puolilta koulua.

- Käytävässä 150 luumenia on ok. Luokkahuoneessa arvon pitäisi olla 300-500 luumenia, oppilaskunnan ohjaaja Linda Brännbacka sanoo.

Kun kuudesluokkalaiset mittaavat valovirtaa luokkahuoneessaan, luksimittari näyttää 420-449 luumenia, kun valot palavat. Kun valot sammutetaan, arvo laskee yhdeksään.

- Se on aivan liian vähän, jos luokassa on istuttava ja työskenneltävä, Backlund huomauttaa.

Säästöprojektin porkkana on, että projektiin osallistuvat koulut saavat puolet voitosta eli puolet säästetystä summasta, jonka he voivat käyttää johonkin mukavaan, kun vuosi on ohi. Lisäksi Pedersören kunta on luvannut oppilaille jäätelöt projektin päätteeksi.

Christian Backlundin mielestä suurin hyöty on oppilaiden asenteissa.

- Hyöty piilee siinä, että oppilaat omaksuvat oikeanlaisen ajattelutavan ja energian säästämisestä tulee rutiini. Maailmasta tulee puhtaampi, kun kaikki auttavat, hän sanoo.

MALIN HENRICSON

Julkisessa rakennuksessa on mahdollista säästää suuria määriä energiaa - jos kaikki auttavat ja työskentelevät saman tavoitteen eteen. Tämän on osoittanut säästöprojekti, johon kolme pedersöreläiskoulua on osallistunut tänä vuonna.

Lepplaksin koulun tyhjällä käytävällä on tänä aamuna hieman hämärää. Kattovalot on sammutettu, joten ainoa valonlähde on ikkunasta sisään hiipivä aamunkajo.

- Näin sen kuuluu ollakin. Valot on sammutettu, kun kukaan ei ole käytävässä, rehtori **Christian Backlund** sanoo hymyillen.

Lepplaksin koulu on yksi kolmesta koulusta, jotka ovat tänä vuonna alkaneet tarkastella energiankulutustaan. Koulu on osallistunut niin sanottuun Enni-hankeeseen, joka on kouluille ja muille julkisille rakennuksille suunnattu energiansäästösovellus. Tarkoituksena on, että rakennuksissa oleskelevat henkilöt tulevat tietoisiksi tarpeettomasta energiantuhlauksesta ja muuttavat toimintatapojaan energian säästämiseksi. Lepplaksin lisäksi hankkeeseen ovat osallistuneet Edsevön ja Ala-Ähtävän koulut.

Vaasan yliopisto on kehittänyt verkkopohjaisen sovelluksen, joka auttaa kouluja seu-

raamaan energiankulutustaan ja vertaamaan kuukausittaisia lukujaan aiempien vuosien viitearvoihin.

Lepplaksissa kaavioita on ollut ilo seurata. Säästäminen on onnistunut odotettua paremmin. Esimerkiksi koulurakennuksen sähkönkulutus on vähentynyt noin 15 prosenttia jo lokakuun loppuun mennessä. Se on paljon enemmän kuin alkuperäinen viiden prosentin tavoite. Kilowattitunneissa säästö on vähintään 10 600 kWh.

- He ovat olleet erittäin ahkeria. Olen vaikuttanut, sanoo projekti-insinööri **Ida Kecklund**, joka on kunnan puolelta auttanut kouluja tilastojen seurannassa.

Lepplaksin koulun osalta onnistuminen johtuu suurelta osin siitä, että yksikään valo ei pala turhaan. Kuudesluokkalaiset selittävät, miten he ovat sen tehneet.

- Kun menemme välitunnille, sammutamme kaikki luokkahuoneen valot. Kaikki luokat tekevät niin, **Minea Snellman** sanoo.

Luokkakaveri **Maja Holmbäck** lisää:

- Ja kun menemme tunnille, sammutamme käytävän valot, hän sanoo.

Koulu varmisti etukäteen sähköasentajalta, kannattaako valoja todella sammuttaa näin innokkaasti. Vastaus oli kyllä - nykypäivän tekniikalla jokaisella sekunnilla on merkitystä.

WC:iden automaattisen valaistuksen ajastinta on säädetty niin, että valo palaa lyhyemmän aikaa.

voisi käyttää viitearvoina. Kiinteistöissä on ollut poikkeuksia ja erilaisia häiriötilanteita, jotka ovat lisänneet energiankulutusta normaalista tasosta. Esimerkiksi Ala-Ähtävän koulun lämmönvaihdin

vaihdettiin kaksi kertaa vuosien 2017-2018 aikana. Kecklund on ratkaissut yhtälön kompensoimalla poikkeukset, kun hän on laskenut Edsevön ja Ala-Ähtävän viitearvoja.

ALAVIITE: Kaikki kolme pedersöreläiskoulua ovat säästäneet energiaa, mutta sekä Ala-Ähtävän että Edsevön koulujen osalta Kecklund on joutunut ponnistelemaan löytääkseen kolme "normaalista vuotta", joita

Nya namn tar plats i **Ax**

Uusia nimiä **Axissa**

KULTURHUSET AX
KULTTUURITALO AX

MALIN HENRICSON

PONTUS BACKLUND

Pontus Backlund, idrottssekreterare

Är 40 år. Bor i Larsmo. Gillar att äta en god grillad, lokalt producerad biff.

Har jobbat med motion och hälsa sedan 2007. Är bland annat personlig tränare. Har jobbat som målvaktstränare, fysiktränare och lagledare i division 1-laget Jaro samt med administration i föreningens kansli.

- Jag kommer till en kommun som har en välfungerande idrottssektor. Det är roligt att kunna fortsätta utveckla verksamheten. Pedersöre är vidsträckt, och jag är imponerad över att det finns en fotbollsplan, ett elljusspår och en hockeyrink i alla byar. Det är otroligt, och att allt fungerar med talkokrafter. Där vill jag fortsätta hjälpa till så att allt hålls i skick.

- Jag kommer att träffa alla föreningar var för sig, för att höra om deras verksamhet och vilken roll kommunen har i den. Jag värdesätter kommunikation. Dörren är alltid öppen, välkommen in och diskutera!

Pontus Backlund, liikuntasihteerii

40-vuotias. Asuu Luodossa. Tykkää syödä hyvin grillattua, paikallisesti tuotettua pihviä.

Hän on työskennellyt liikunnan ja terveyden parissa vuodesta 2007. Hän on muun muassa henkilökohtainen valmentaja. Hän on työskennellyt maaliivahtivalmentajana, fyysikkavalmentajana ja joukkueenjohtajana Ykkösessä pelaavassa Jarossa sekä hallinnollisissa tehtävissä seuran kansliassa.

- Tulen kuntaan, jossa on hyvin toimiva liikuntasektori. On mukava jatkaa toiminnan kehittämistä. Pedersöre ulottuu laajalle alueelle, ja minun teki vaikutuksen se, että kaikissa kylissä on jalkapallokenttä, valaistu hiihtolatu ja jääkiekkokaukalo. Se on uskomatonta, ja kaikki toimii talkoovoimin. Haluan olla mukana auttamassa, jotta kaikki pysyy kunnossa.

- Aion tavata kaikki seurät erikseen kuullakseni heidän toiminnastaan ja siitä, millainen rooli kunnalla on siinä. Arvostan kommunikaatiota. Ovi on aina auki, tervetuloa keskustelemaan!

MALIN HENRICSON

SOLVEIG HORTANS

Solveig Hortans, tf bibliotekschef

Är 57 år. Bor i Jakobstad, hemma från Sundom. Gillar att äta fisk. Är händig: väver, kardar, stickar, spikar, målar och sågar.

Har tidigare jobbat bland annat på stadsbiblioteket i Jakobstad, med projekt- och utvecklingstjänster vid Optima och som timlärare i biblioteksämnen vid Vasa handelsinstitut och Vasa yrkeshögskola.

- Som bibliotekschef vill jag fortsätta upprätthålla ett levande bibliotek, ett ställe där folk trivs och känner sig bekväma. Jag vill ge personalen möjlighet att hålla sig uppdaterade och utvecklas i sina jobb. Biblioteksvärlden har utvecklats enormt. Vi var tidiga med digitalisering, och nu har det exploderat. Vi ser en markant ökning av intresset för e-böcker. Och det är bra - att folk läser och tar del av litteratur är huvudsaken.

- Jag läser själv allt från tidskrifter till facklitteratur, deckare och skönlitteratur.

Solveig Hortans, vt. kirjastonjohtaja

57-vuotias. Asuu Pietarsaaressa, on kotoisin Sundomista. Tykkää syödä kalaa. Kätevä käsistään: hän kutoo, karstaa, kaivertaa, naulaa, maalaa ja sahaa.

Hän on työskennellyt aiemmin muun muassa Pietarsaaren kaupunginkirjastossa, projekti- ja kehitystehtävissä Optimassa ja kirjastoaineiden tuntiopettajana Vasa handelsinstitutissa ja Vasa yrkeshögskolanissa.

- Kirjastonjohtajana haluan säilyttää kirjaston eloisana paikkana, jossa ihmiset viihtyvät ja tuntevat olonsa mukavaksi. Haluan antaa henkilöstölle mahdollisuuden päivittää osaamistaan ja kehittyä työssään. Kirjastomaailma on kehittynyt valtavasti. Olimme varhain mukana digitalisaatiossa, ja nyt sen suosio on räjähtänyt. Kiinnostus e-kirjoja kohtaan on kasvanut selvästi. Ja se on hyvä - pääasia on, että ihmiset lukevat ja nauttivat kirjallisuudesta.

- Itse luen kaikkea aikakauslehdistä ammattikirjallisuuteen, dekkareihin ja kaunokirjallisuuteen.

MALIN HENRICSON

ÅSA NYBERG-SUNDQVIST

Åsa Nyberg-Sundqvist, rektor för Pedersöre MI

Är 50+ år. Bor i Lövo. Gillar att äta fisk och skaldjur.

Har tidigare jobbat vid Novia i Vasa, som enhetschef, tf vicedirektör för Centret för livslångt lärande (CLL) och arbetarskyddschef. Har också varit chef för äldreomsorgen i Pedersöre.

- När jag har pendlat till Vasa har jag tyvärr haft begränsad tid för att delta i MI:s kvällskurser. Jag hoppas det blir fler nu.

- Jag börjar med att bekanta mig med verksamheten, se vilka kurser som drar. MI har en viktig roll i att skapa välmående.

Åsa Nyberg-Sundqvist, Pedersören kansalaisopiston rehtori

50+-vuotias. Asuu Lövössä. Tykkää syödä kalaa ja äyriäisiä.

Hän on työskennellyt aiemmin Novialla Vaasassa yksikön päällikkönä, Elinikäisen oppimisen keskuksen (Centret för livslångt lärande (CLL)) vt. varajohtajana ja työsuojelupäällikkönä. Hän on toiminut myös vanhustenhuollon päällikkönä Pedersöressä.

- Kun olen käynyt töissä Vaasassa, minulla on ollut rajoitetusti aikaa osallistua kansalaisopiston iltakursseille. Toivottavasti voin nyt osallistua useammille kursseille.

- Aloitan tutustumalla kansalaisopiston toimintaan ja siihen, mitkä kurssit ovat suosittuja. Kansalaisopistolla on tärkeä rooli hyvinvoinnin luomisessa.

Emil Öhberg

Emil Öhberg, projektledare för Tough Love, presenteras i en artikel på sidan 21.

Tough Loven projektipäällikkö Emil Öhberg esitellään artikkelissa sivulla 28.

MALIN HENRICSON

Biblioteket

Stickcafé med boktips

I februari hålls stickcafé på två biblioteksenheter i Pedersöre. Den 4.2 sticker vi i Ytteresse klockan 9-11. Medan de vuxna sticker och får boktips kan barnen lyssna på sagoläsning och annat skoj. Biblioteket bjuder på kaffe med dopp. Ingen förhandsanmälan behövs.

Den 19.2 sticker vi på Purmo bibliotek klockan 17.30-19. Även där blir det boktips om nya och aktuella böcker. Vill du sticka men har ingen att sticka åt? Ingen fara! Lillby Marthaförening finns på plats och de tar gärna emot yllesockor i alla storlekar och förmedlar dem vidare till bättre behövande. Biblioteket bjuder på kaffe med dopp. Ingen förhandsanmälan behövs.

Knattestunder på huvudbiblioteket

På huvudbiblioteket i Bennäs ordnas program för barn under skolåldern onsdagen den 18 mars samt onsdagen den 1 april. Från klockan 9.30-10 hålls babyposi för de yngsta (0-12 månader) tillsammans med en förälder. Kl 10-10.30 blir det sagostund med böcker som främst passar 1-3-åringar. Klockan 10.30-11 läser vi lite svårare böcker som främst passar 4-6-åringar. Knattestunderna är svenskspråkiga. Välkomna!

Bokcirkel fysiskt och digitalt

På allmänhetens begäran startar äntligen en bokcirkel i Pedersöre. Vi håller till i samlingsrummet på Överesse bibliotek. Gruppen har haft bokvalsträff den 22.1 och inleder diskussionen onsdagen den 5 februari klockan 14. Ännu hinner du komma med! Ta kontakt med cirkelledare Lisa Ahlvik för information om vilken bok som läses och för att anmäla dig till bokcirkeln. Biblioteket bjuder på kaffe med dopp vid diskussionsträffarna.

I samarbete med KulturÖsterbotten kommer bokcirkeln också att gå samtidigt på Facebook. Du kan välja om du vill delta enbart i den fysiska bokcirkeln, enbart den digitala eller båda två. Håll utkik på Facebook-sidan "fejsbokcirkeln" för information kring den digitala versionen. Både den fysiska och den digitala bokcirkeln går på svenska.

Läs för Flinga

Läshunden Flinga besöker huvudbiblioteket den 13.2 kl 9-12. Vill du träffa Flinga och bekanta dig närmare med henne? Boka in en tid på telefonnummer 785 0280.

Kurser Pedersöre MI

AXPLOCK I VÅRENS KURSNYHETER

Det går bra att komma efter kursstarten ifall det finns lediga platser!

AfHo-Afro house, Nancy Lindfors

Tisdagar kl. 18.00-19.00 i Ytteresse skola, 14.1-7.4.

Afro House är funktionell rörelseglädje med mycket energi till afro- och housemusik. Du rör dig rytmiskt i stora dynamiska rörelser som ökar rörligheten och är bra för stela ryggar.

Stödtecken/teckenspråk med Charlotte Snellman

Torsdagar kl. 18.00-19.30 i Pedersöre gymnasium, 16.1-26.3.

Vi lär oss stödtecken, sjunger och kommunicerar. Information om teckenspråk, döva och hörselskadade.

Vegetarisk bowl med Boglárka Matula

Tisdagar 28.1 kl. 18.00-21.00 i Sursik undervisningskök.

Vi tillreder olika rätter enligt konceptet: Det skall smaka gott, vara hälsosamt, se inbjudande ut och vara enkelt att tillreda.

Gelliprint - tryckning av mönster på papper och tyg med Heléne Nyberg

Tisdagar kl. 18.00-20.15 i Kulturhuset AX, ateljén, 3-17.3.

Vill du lära dig att trycka personliga kort, tyg eller underlag för broderier är gelliprint en rolig teknik.

Spanska för resan med Ellen Vargas

Onsdagar kl. 18.00-20.15 i Pedersöre gymnasium, 5-19.2.

Du lär dig enkel vardagskommunikation, men också om spansk/latinamerikansk kultur och mat. Ingen lärobok! Undervis-

ningen sker främst på engelska, med inslag av finska och svenska.

Bygg ett bihotell med Robert Back

Torsdagar kl. 18.00-21.00 i Sursik träslöjdsal 16.4-23.4.

Första kurstillfället är en föreläsning om nyttan med mångfalden av småkryp (även i trädgården) och fördelarna med att erbjuda bin och andra insekter så kallade "bihotell". På det andra kurstillfället jobbar vi praktiskt.

Dagsvandring längs Siiponjoki naturstig med Camilla Sandström

Lördag 2.5. kl. 7.00-18.00.

Siiponjoki naturstig visar dig en annan sida av Kalajokis vackra och skiftande landskap. Det mest spektakulära under vandringen är de branta sandkanjonerna som på sina ställen är 30 meter djupa.

Vårpaddling i Kolovesi nationalpark med Camilla Sandström och Jesper Holmstedt

Onsdag 6.5 (planeringsträff) och paddling 22-24.5.

Vi paddlar en heldag och två halvdagar i Saimens djupa vatten omgivna av ett storslaget klipplandskap. Kanadensare, paddel och flytväst ingår i kursavgiften. Tält, sovsäck, mat tar deltagarna med själva.

Vårsalong och promenadkonsert

4-5.4 kl. 12.00-16.00 Purmo skola

Medborgarinstitutet visar upp läsårets produkter från de praktiska kurserna. Non-stop promenadkonsert med institutets körer, solosångare och -musiker i festsalen kl. 13-15, båda dagarna. Fritt inträde!

Digicafé på bibban

Digicafé är ett tillfälle dit du kan komma och fråga och få handledning i digitala ärenden och samtidigt njuta av en kopp kaffe eller te.

På torsdagar under våren kommer Digicaféer att hållas:

30.1 Kyrkoby bibliotek kl. 13-15.
6.2 Sundby bibliotek kl. 13-15.

Vårens föreläsningar i MI

Anmäl dig senast en vecka på förhand på mi.pedersore.fi eller tel. 06-7850 275

BO HEJLSKOV ELVÉN

4.2 kl. 16.00-19.30 Anderssensalen: Hantering av problemskapande beteende

Bo Hejlskov Elvén är legitimerad psykolog, föreläsare och författare framförallt känd för sitt arbete med hur lågaffektiva psykologiska metoder kan användas när man bemöter personer med autism och ADHD, utvecklingsstörning, missbruk eller psykiatriska tillstånd.

KRISTINE EK

11.3 kl. 18.30-20.45 Kulturhuset AX: Att bemöta personer med minnessjukdom

Ledande minnesrådgivare Kristine Ek från Social- och hälsovårdsverket i Jakobstad berättar om hur vi skall förhålla oss till minnessjukdomar.

ANNA HÄGGBLOM

18.3 kl. 18.00-20.15 Kulturhuset AX: Hållbara inredningstips

Att inreda snyggt betyder inte alltid att köpa nytt. Ofta är det en fråga om att placera om och placera rätt samt att använda sig av ljus och färg i rummet. Anna Häggblom från inredningsföretaget Aveo ger sina 50 bästa inredningstips och berättar om hur du kan maximera ditt utrymme.

Nytt på Pedersörehyllan

2019

Uutta Pedersöre- hyillyssä

■ Till hembygdssamlingen skaffas allt som skrivits om eller av Pedersörebor samt litteratur om Pedersöre. Titlarna i förteckningen nedan har anskaffats från början av december 2018 till början av december 2019. Tack för alla gåvor och tips på både nya och äldre utgåvor!

8 pojks släkten. Kompletterad utgåva av **Lars Forsén**.

Ahlgren, Emma: När jag var elva visste jag allt. Dikter.

Ahlskog, Hans: I frihetens gränsländ.

Antfolk, Ulla: På flykt undan Stalins skugga.

Axell, Ann-Sofi: In i löfteslandet. Bibels blommar och frukter.

Backström, Harry: Ledaren I.

Bruun, Staffan: Anders Wiklöf - murarens son.

Bruun, Staffan: Muurarin pojasta miljonääriksi: Anders Wiklöfin tarina.

Det duger fortfarande. Redaktör: **Lis-Mari Riska**.

Kiitos minulla menee hyvin - entä sinulla? Toimittanut **Lis-Mari Riska**.

Korkea-aho, Kaj & Forsström, Ted: Kärlek plz. Zoo! del 3.

Korkea-aho, Kaj & Forsström, Ted: Rakkautta plz. Zoo! osa 3.

Korkea-aho, Kaj & Forsström, Ted: Sydänkohtauksia. Zoo! osa 2.

Lund, Aja: Jag är en samlare jag vill ha mer.

Mrs Bighill singers: Tro. CD-skiva.

■ Kotiseutukokoelmaan hankitaan Pedersören asukkaiden kirjoittamia tekstejä sekä Pedersörestä ja pedersöreläisistä kertovia tekstejä. Alla olevassa luettelossa ovat mukana hankinnat ajalta joulukuu 2018-joulukuu 2019. Kiitämme kaikista lahjoituksista ja vinkeistä!

Mård, Alaric: Begränsade är vi allihopa.

Nyman, Kristian: Erik. En roman om julevangeliet.

Salo, Boris: Bönens ryggrad och avstamp. Om Herrens bön.

Salo, Boris: Källor till arbetsglädje.

Sandell, Patrik: Idrottsfenomenet Lappfors. Pro gradu-avhandling från Jyväskylän universitet, idrottspedagogiska fakulteten.

Seklets odlare. Utges med anledning av Svenska Studenters Agro-Forst Förenings r.f.

100-årsjubileum i mars 2019. Redaktör: **Valborg Andersén**.

Strömberg, Ellen & Löf, Elin: Lilla Liten flyttar in (& ut!).

Strömberg, Ellen & Löf, Elin: Pieni Pikkuruinen.

Sundstedt, Stina: Swallowing function in patients with Parkinson's disease and deep brain stimulation. Doktorsavhandling, Umeå universitet, department of clinical sciences.

Villstrand, Nils-Erik: Abo Akademi i sin början. 1918-1945.

Åbrandt, Nina: Yoga hjärta livet.

GALLERI BRUNO Kommande utställningar - tulevat näyttelyt

JANUARI / TAMMIKUU

Marika Tynysmäa
-Joukosalmi
*Tuscharbeten, blandteknik /
Tussityö, sekatekniikka*

FEBRUARI / HELMIKUU

Bo Isomaa
Fotografier / Valokuvia

MARS / MAALISKUU

Rebecca Enlund
Målningar / Maalauksia

APRIL / HUHTIKUU

MI:s konstkurser
Kansalaisopiston taidekursit

MAJ / TOUKOKUU

Artis föreningen-yhdistys

JUNI / KESÄKUU

Ann-Britt Kronqvist
Oljemålningar, skulpturer
Öljymaalauksia, veistoksia

JULI / HEINÄKUU

Camilla Fagerholm /
Bo Lillqvist
Målningar, teckningar,
träarbeten
Maalauksia, piirroksia,
puutöitä

KULTURHUSET AX
KULTTUURITALO AX

Lostones laulaa sydämensä kyllyydestä

MALIN HENRICSON

Emelie Käcko ja Mikaela Sten yllättyivät positiivisesti, miten suuri kuorosta tuli heti alusta lähtien.

Facebook-ryhmässä. Kuorolaulajat voivat istua kotona harjoittelemassa ja valmistautua siten harjoituksiin.

– Siitä on hyötyä heille, jotka ovat hieman epävarmoja, Torbjörn Ede sanoo.

Purmolla oli sosiaalista tilausta sekakuorolle sen jälkeen, kun Pedersören kansalaisopiston ohjauksessa ollut vastaavanlainen kuoro lopetti toimintansa muutama vuosi sitten.

– Moni halusi jatkaa laulamista, **Jonathan Ek** sanoo.

Yrkesakademissa ja Noviassa laulua ja musiikkia opiskelleelta Steniltä kysyttiin, voisiko hän kuvitella perustavansa uuden kuoron purmolaisille. Sten opettaa laulua kansalaisopistossa ja on johtanut pienempiä kuoroja projektipohjalta työnsä puitteissa Novialla.

– Mutta en ole koskaan aikaisemmin johtanut ”oikeaa” ja näin suurta kuoroa. Ajattelin, että tämä voi olla hyvä haaste, hän sanoo.

Ohjelmisto on sekalainen; ruotsalaista poppia sekoitetaan afrikkalaisiin sävelmiin ja englanninkielisiin lauluihin.

Kuoronjohtajan rooli on kehittänyt Steniä laulajana.

– Minun on harjoiteltava stemmoja, ja olen siten oppinut lukemaan paremmin nuotteja. Minun on ohjattava stemmoja ja pidettävä kuoro kasassa, hän sanoo.

Sten, joka on saanut paljon kehuja kuorolaisilta, antaa arvostusta myös kuorolle takaisin.

– He ovat innostuneita ja ahkeria tulemaan harjoituksiin, hän sanoo.

Kuoro suunnittelee kevääksi konserttia, joten silloin on mahdollisuus kuulla, miltä Lostones kuulostaa.

MALIN HENRICSON

Jo nimestä voi päätellä, että uudella purmolaiskuorolla on pilkettä silmäkulmassa ja että osallistumiskynnys on matala. Lostonesin laulajat laulavat sydämensä kyllyydestä, keuhvat kuoronjohtajaansa ja pitävät hauskaa yhdessä.

Nauramme paljon. Tämä on yksinkertaisesti hauskaa.

Näin sanoo **Torbjörn Ede**, yksi sekakuoro Lostonesin jäsenistä. Kuoro näki päivänvalon Purmolla viime syksynä.

Olemme Nordanån kylätalossa, jossa Lostones harjoittelee keskiviikkoiltoisin. Ede ja

muut tenori- ja bassolaulajat ovat kahvitauolla, kun taas sopraanot ja altot harjoittelevat viereisessä huoneessa kappaletta ”Vart du än går”.

Kuoronjohtaja **Christine Sten** ei ehdi kahville. Hänellä on kädet täynnä työtä, sillä hän kannustaa ja ohjaa kuoroa samalla, kun hän laulaa mukana ja soittaa pianoa.

Herrat keuhvat kuoronjohtajaansa.

– Hän on erittäin inspiroiva! **Håkan Sandberg** sanoo.

– Hän tekee vaikeista asioista helppoja. Hän vain yksinkertaisesti esilaulaa, **Peter Käcko** sanoo.

– Hän osaa kaikki stemmat, **Håkan Bodbacka** sanoo.

Käy ilmi, että Sten on laulanut kaikissa stemmoissa ja julkaissut äänitallenteita kuoron

I behov av hyresbostad?

Vänd dig då till oss och fråga om dagsläget. Det finns hyresbostäder i alla kommuner. Observera att vi även hyr ut färdigt möblerade lägenheter i Vallbohusen i Edsevö för en längre eller kortare tid. Besök även våra webbsidor www.pedersorebostader.fi, där finns uppgifter om våra hyresbostäder.

Fastighetssekreterare Anne Törnqvist, tel. 06-785 0153.

Tarvitsetko vuokra-asuntoa?

Meiltä voit tiedustella asuntotilannetta, meillä on vuokra-asuntoja kaikissa kunnanosissa. Tarjoamme myöskin valmiiksi kalustettuja huoneistoja Vallbo-taloissa Edsevössä pidemmäksi tai lyhyemmäksi ajaksi. Käy verkkosivuillamme www.pedersorebostader.fi, sieltä saat tietoa vuokra-asunnoistamme.

Kiinteistösihteeri Anne Törnqvist, puh. 06-785 0153.

	BMA 2019	BONN-GRABB	GEGGAMOJA KALL DRUCK	↓	SILVER	↓	FLACKA
	→						TIDNING
	?	SLÅ RÄKNEORD			ITU ÄR HAN I HON?		
	?			JURIDISK TERM		ORT I SVERIGE	
	INTE INNE		UPPHÖJT LÄGE TVÄRSÄ				
LÖPARE	↓	VAS SPORT	NEON	VEDER-MÖDA	ÖVER-TA	GRYMHE- TÄR SKAP- SOM EN NORS	
↳					NEDGÅNG DOSA		DÖDS- KAMP
MIRAKEL				LUGN- ANDE MEDEL MÄNE			
?			STRIDBAR KVINNA REKLAM			LÄNG- SAM	
BOG- SERAR	INTE NERE KNIXADE			KILO- METER FÄGEL- SÅNG		POJK- NAMN	ETT LUFFIGT ORD
?			BOK FRÅN 1600- TALET	ORIGI- NELLE	INLEDER DISATS		NORDISK TÄVLING
GÄTILL MOT ANFALL FÄTIG MANS KO			DUM- BJURKAR HAN RED OCH STRED			PÅ JESU KORS	
?		ELÄNDIG FINSKT POJK- NAMN			RUTS SVÄRMOR I BIBELN FEST		--- ALIGHOR
LJUG	TRÄD BRASSA		LEJDARE			INTE GAMMAL	SKIVA SLUTORD I BÖN
?			VULKAN			INNE- HAV	SÄGS VIO VISS UPP- LEVELSE
UTGE DRÖM- FLICKA			ACKORD MASSA- CHUSETIS		POLIS		
?		MUS- LIMSK FURSTE			VASS KANT		INTE VÅRT
SKÖRDE- TID	AVFALL VIO TRÖSK- NING			STOJ		AV- SLUT- NING	

Britt-Marie Andtfolk

ETKRYSSSETK
TKRYSSETKR
KRYSSSETKRY
RYSSETKRYSS

Posta lösningen till Pedersöre kommun, Skrufvilagatan 2, 68910 Bennäs. Märk kuvertet "Kryssset". Ditt svar vill vi ha senast den **25 februari 2020**. De tre första lösningarna belönas! Vinnarna underrättas personligen.

Namn: _____

Adress: _____

Postadress: _____

